

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ayşenur ARDA

FAHRİ SÜMER VE YAPITLARININ ÇAĞDAŞ TÜRK RESİM SANATI İÇERİSİNDEKİ
YERİ VE ÖNEMİ

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ayşenur ARDA

FAHRİ SÜMER VE YAPITLARININ ÇAĞDAŞ TÜRK RESİM SANATI İÇERİSİNDEKİ
YERİ VE ÖNEMİ

Danışman

Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ayşenur ARDA'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Mehmet ÖZKARTAL (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet SAĞ (İmza)

Tez Başlığı: Fahri Sümer ve Yapıtlarının Çağdaş Türk Resim Sanatı İçerisindeki Yeri ve Önemi
--

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 29/06/2018

Mezuniyet Tarihi : 19/07/2018

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Fahri Sümer ve Yapıtlarının Çağdaş Türk Resim Sanatı İçerisindeki Yeri ve Önemi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımcı yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Ayşenur ARDA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Ayşenur ARDA
Öğrenci Numarası	20145247008
Enstitü Ana Bilim Dalı	Sanat Tarihi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ
Tez Başlığı	Fahri Sümer ve Yapıtlarının Çağdaş Türk Resim Sanatı İçerisindeki Yeri ve Önemi
Turnitin Ödev Numarası	979337720

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 104 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 29/06/2018 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 2

alıntılar dahil % 4'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

29/06/2018

(imza)

Prof. Dr. Mustafa DEKTAŞ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ.....	iii
RESİMLER LİSTESİ.....	iv
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	x
SUMMARY.....	xi
TEŞEKKÜR.....	xii
ÖNSÖZ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FAHRİ SÜMER'İN YAŞAMI VE SANAT HAYATI

1.1. Fahri Sümer'in Yaşamı.....	3
1.2. Fahri Sümer ile Sanat Hayatı Üzerine Söyleşi.....	6
1.3. Fahri Sümer'in Katıldığı Sergiler ve Aldığı Ödüller	11
1.3.1. Kişisel Sergiler.....	11
1.3.2. Karma Sergiler.....	13
1.3.3. Yurt Dışında Katıldığı Kişisel ve Karma Sergiler.....	15
1.3.4. Ödüller.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

FAHRİ SÜMER VE YAPITLARININ ÇAĞDAŞ TÜRK RESİM SANATI İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

2.1. Fahri Sümer'in Resim Konuları.....	16
2.1.1. Peyzaj.....	16
2.1.1.1. Köy Manzaraları.....	17
2.1.1.2. İzmir Kent Manzaraları.....	29
2.1.2. Natürmort.....	56
2.1.3. Portre - Oto-portre.....	59
2.1.4. Nü.....	61
2.2. Fahri Sümer'in Resim Tekniği.....	63
2.2.1. Desen Çalışmaları (Kroki - Taslak).....	64

2.2.2. Yağlı Boya.....	67
2.2.3. Sulu Boya.....	69
2.2.4. Özgün Baskılar.....	70
2.2.4.1. Metal Baskı (Gravür).....	70
2.2.4.2. Serigrafi.....	72
2.2.4.3. Linol Baskı.....	73
2.2.4.4. Ağaç Baskı.....	73
2.3. Fahri Sümer'in Resim Üslubu	74
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA.....	82
ÖZGEÇMİŞ.....	85

KISALTMALAR LİSTESİ

D.M.E.D.D.:	Dışışleri Mensupları Dayanışma Derneği
D.Y.O.:	Durmuş Yaşar ve Oğulları
Kağıt Üz. S. B.:	Kağıt Üzerine Sulu Boya
Tuv. Üz. Y. B.:	Tuval Üzerine Yağılı Boya

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1 Fahri Sümer, Yoğurt Yapanlar, 81x65cm./1958, 50x40cm./1987.....	19
Resim 2.2 Fahri Sümer, Tarlada Çapa Yapanlar, 60x65cm./1986, 33x25cm./1989, 40x30cm./1991.....	19
Resim 2.3 Fahri Sümer, Pamuk Toplayanlar, 20x16cm./1987, 80x60cm./1989, 90x116cm./2010.....	19
Resim 2.4 Fahri Sümer, Ekmek Yapanlar, 24x20cm./1989, 116x86cm./1992, 80x100cm./2011.....	20
Resim 2.5 Fahri Sümer, Bağbozumu, 80x60cm./1989, 116x90cm./2010.....	20
Resim 2.6 Fahri Sümer, Zeytin Toplayanlar, 50x40cm./1992, 116x90cm./2010.....	20
Resim 2.7 Fahri Sümer, Düğün Ziyareti, Tuv. Üz. Y. B., 116x86cm., 1973.....	21
Resim 2.8 Fahri Sümer, Kahvede Oturan Erkekler, 25x14cm./1987, 50x50cm./1989.....	22
Resim 2.9 Fahri Sümer, Nargile İçen, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 1995.....	22
Resim 2.10 Fahri Sümer, Köy Düğünü, 80x60cm./ 1986, 50x40cm./1987, 85x65cm./1990.....	23
Resim 2.11 Fahri Sümer, Yağlı Güreş, Tuv. Üz. Y. B., 80x65cm., 1989.....	23
Resim 2.12 Fahri Sümer, Deve Güreşi, 116x86cm./1990, 117x89cm./2010.....	24
Resim 2.13 Fahri Sümer, Çeşmebaşı, Tuv. Üz. Y. B., 85x65cm., 1990.....	24
Resim 2.14 Fahri Sümer, Pazaryeri, Tuv. Üz. Y. B., 80x65cm., 1994.....	24
Resim 2.15 Fahri Sümer, Muğla/Milas, Tuv. Üz. Y. B., 46x55 cm., 1990.....	25
Resim 2.16 Fahri Sümer, Şirince, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1995.....	25
Resim 2.17 Fahri Sümer, Muğla/Milas ,Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 1995.....	26
Resim 2.18 Fahri Sümer, Şirince, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1995.....	26
Resim 2.19 Fahri Sümer, Muğla/Milas, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1995.....	26
Resim 2.20 Fahri Sümer, Şirince, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1995.....	27
Resim 2.21 Fahri Sümer, Göç, 100x70m./1977, 22x15cm./1987.....	27
Resim 2.22 Fahri Sümer, Ayakkabıcı, Tuv. Üz. Y. B., 60x50cm., 1989.....	28
Resim 2.23 Fahri Sümer, At Arabası, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 1989.....	28
Resim 2.24 Fahri Sümer, Un Değirmeni, Tuv. Üz. Y. B., 61x81cm., 2007.....	28
Resim 2.25 Fahri Sümer, Gazi Kadınlar Sokağı/Alsancak, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1995.....	29
Resim 2.26 Fahri Sümer, Muzaffer İzgü Sokak, Metal Baskı, 25x33cm., 2005.....	30

Resim 2.27 Fahri Sümer, Kemeraltı, Metal Baskı, 33x25cm., 2005.....	30
Resim 2.28 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2010.....	30
Resim 2.29 Fahri Sümer, Kemeraltı, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm., 2010.....	31
Resim 2.30 Fahri Sümer, Kemeraltı, Kağıt Üz. S. B., 40x30cm., 2010.....	31
Resim 2.31 Fahri Sümer, Alsancak, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm., 2010.....	31
Resim 2.32 Fahri Sümer, Alsancak, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 2010.....	32
Resim 2.33 Fahri Sümer, Gazi Kadınlar Sokağı, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2010.....	32
Resim 2.34 Fahri Sümer, Alsancak, Kağıt Üz. S.B., 40x30cm., 2010.....	32
Resim 2.35 Fahri Sümer, Alaçatı, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 2011.....	33
Resim 2.36 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2011.....	33
Resim 2.37 Fahri Sümer, Kemeraltı, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm., 2011.....	33
Resim 2.38 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 2011.....	34
Resim 2.39 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 46x38cm., 2011.....	34
Resim 2.40 Fahri Sümer, Alsancak, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2013.....	34
Resim 2.41 Fahri Sümer, Alsancak, Tuv. Üz. Y. B., 46x38cm., 2013.....	35
Resim 2.42 Fahri Sümer, Alsancak, Tuv. Üz. Y.B., 90x116cm., 2013.....	35
Resim 2.43 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 46x38cm., 2013.....	35
Resim 2.44 Fahri Sümer, Alaçatı, Tuv. Üz. Y. B., 81x65cm., 2013.....	36
Resim 2.45 Fahri Sümer, Muzaffer İzgü Sokak, Tuv.Üz.Y.B., 100x125cm., 2014.....	36
Resim 2.46 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 92x65cm., 2014.....	36
Resim 2.47 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 73x60cm., 2015.....	37
Resim 2.48 Fahri Sümer, Alsancak, Tuv. Üz. Y. B., 50x65cm., 2015.....	37
Resim 2.49 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 73x60cm., 2018.....	37
Resim 2.50 Fahri Sümer, Saat Kulesi, Tuv. Üz. Y. B., 65x50cm., 2015.....	38
Resim 2.51 Fahri Sümer, Urla Feneri, 44x54cm./1988, 45x53cm./2005.....	39
Resim 2.52 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Metal Baskı, 33x24cm., 2005.....	40
Resim 2.53 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Metal Baskı, 33x24cm., 2005.....	40
Resim 2.54 Fahri Sümer, Urla Feneri, Metal Baskı, 23x32cm., 2006.....	40
Resim 2.55 Fahri Sümer, Balıkçılar, Metal Baskı, 33x24cm., 2006.....	41
Resim 2.56 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 2007.....	41
Resim 2.57 Fahri Sümer, Urla Feneri, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2007.....	41
Resim 2.58 Fahri Sümer, Balıkçılar, Tuv. Üz. Y. B. 46x55cm., 2007.....	42
Resim 2.59 Fahri Sümer, Balıkçı, Tuv. Üz. Y. B., 38x46cm., 2008.....	42

Resim 2.60 Fahri Sümer, Urla Feneri, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 2009.....	42
Resim 2.61 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2010.....	43
Resim 2.62 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv.Üz. Y. B., 38x46cm., 2010.....	43
Resim 2.63 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Kağıt Üz. S. B., 40x30cm., 2010.....	43
Resim 2.64 Fahri Sümer, Urla Feneri, Kağıt Üz. S. B., 40x30cm., 2010.....	44
Resim 2.65 Fahri Sümer, Urla Feneri, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm., 2010.....	44
Resim 2.66 Fahri Sümer, Balıkçılar, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm., 2010.....	44
Resim 2.67 Fahri Sümer, Tekneler, Kağıt Üz. Y. B., 30x40cm., 2010.....	45
Resim 2.68 Fahri Sümer, Tekneler, Kağıt Üz. Y. B., 30x40cm., 2010.....	45
Resim 2.69 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Tuv.Üz.Y.B., 55x46cm., 2011.....	45
Resim 2.70 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Tuv.Üz.Y.B., 55x46cm., 2011.....	46
Resim 2.71 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Tuv.Üz.Y.B., 46x38cm., 2011.....	46
Resim 2.72 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Tuv.Üz.Y.B., 55x46cm., 2011.....	46
Resim 2.73 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv.Üz.Y.B., 55x46cm., 2011.....	47
Resim 2.74 Fahri Sümer, Urla Feneri, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm., 2011.....	47
Resim 2.75 Fahri Sümer, Urla Feneri, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm., 2011.....	47
Resim 2.76 Fahri Sümer, Balıkçılar, Tuv. Üz. Y. B., 50x61cm., 2011.....	48
Resim 2.77 Fahri Sümer, Tekneler, Tuv. Üx. Y. B., 46x55cm., 2011.....	48
Resim 2.78 Fahri Sümer, Tekneler, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2011.....	48
Resim 2.79 Fahri Sümer, Balıkçı, Tuv. Üz. Y. B., 92x74cm., 2011.....	49
Resim 2.80 Fahri Sümer, Balıkçı, Tuv. Üz. Y. B., 74x92cm., 2011.....	49
Resim 2.81 Fahri Sümer, Balıkçı, Tuv. Üz. Y. B., 65x80cm., 2011.....	49
Resim 2.82 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 60x73cm., 2012.....	50
Resim 2.83 Fahri Sümer, Urla Feneri, Tuv. Üz. Y. B., 50x61cm., 2012.....	50
Resim 2.84 Fahri Sümer, Tekneler, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2012.....	50
Resim 2.85 Fahri Sümer, Balıkçılar, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2012.....	51
Resim 2.86 Fahri Sümer, Balıkçı, Tuv. Üz. Y. B., 70x50cm., 2012.....	51
Resim 2.87 Fahri Sümer, Balıkçı, Tuv. Üz. Y. B., 60x50cm., 2013.....	51
Resim 2.88 Fahri Sümer, Balıkçılar, Tuv. Üz. Y. B., 60x50cm., 2013.....	52
Resim 2.89 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Kağıt. Üz. S. B., 30x40cm., 2014.....	52
Resim 2.90 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Kağıt. Üz. S. B., 40x30cm., 2014.....	52
Resim 2.91 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 60x73cm., 2014.....	53
Resim 2.92 Fahri Sümer, Balıkçılar, Tuv. Üz. Y. B. 55x46cm., 2014.....	53
Resim 2.93 Fahri Sümer, Balıkçılar, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2014.....	53

Resim 2.94 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 92x65cm., 2015.....	54
Resim 2.95 Fahri Sümer, Gece Resimleri, 55x46cm.....	55
Resim 2.96 Fahri Sümer, Alaçatı, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1990.....	55
Resim 2.97 Fahri Sümer, Foça, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1993.....	55
Resim 2.98 Fahri Sümer, Çınar Yaprağı, Tuv. Üz. Y. B., 50x60cm., 2016.....	57
Resim 2.99 Fahri Sümer, Natürmort, Tuv. Üz. Y. B., 60x40cm., 2018.....	57
Resim 2.100 Fahri Sümer, Natürmort, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2018.....	58
Resim 2.101 Fahri Sümer, Oto-portre, Tuv.Üz.Y.B., 81x65cm., 1958.....	59
Resim 2.102 Fahri Sümer, Oto-portre, Tuv.Üz.Y.B., 80x60cm., 1991.....	60
Resim 2.103 Fahri Sümer, Oto-portre, Tuv.Üz.Y.B., 60x50cm., 2016.....	60
Resim 2.104 Fahri Sümer, Nü, Kağıt. Üz. S. B., 30x23cm., 1989.....	61
Resim 2.105 Fahri Sümer, Nü, Tuv. Üz. Y. B., 80x100cm., 2003.....	61
Resim 2.106 Fahri Sümer, Nü, Tuv. Üz. Y. B., 71x59cm., 2004.....	62
Resim 2.107 Fahri Sümer, Nü, Tuv.Üz. Y. B., 60x72cm., 2015.....	62
Resim 2.108 Fahri Sümer, Nü, Tuv. Üz. Y. B., 73x60cm., 2015.....	62
Resim 2.109 Fahri Sümer, Nü, Tuv. Üz. Y. B., 63x80cm., 2015.....	63
Resim 2.110 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Kağıt Üzerine Tükenmez Kalem, 30x21cm., 2017.....	64
Resim 2.111 Fahri Sümer, Güzelyalı, Kağıt Üzerine Tükenmez Kalem, 30x21cm., 2017.....	64
Resim 2.112 Fahri Sümer, Alsancak, Kağıt Üzerine Karakalem, 21x30cm., 2007.....	65
Resim 2.113 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Kağıt Üzerine Karakalem, 30x21cm., 2012.....	65
Resim 2.114 Fahri Sümer, Pasaport, Kağıt Üzerine Karakalem, 30x21cm., 2012.....	66
Resim 2.115 Fahri Sümer, Saat Kulesi, Kağıt Üzerine Karakalem, 30x21cm., 2013.....	66
Resim 2.116 Fahri Sümer, Alsancak, Kağıt Üzerine Karakalem, 21x30cm., 2013.....	66
Resim 2.117 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Kağıt Üzerine Karakalem, 21x30cm., 2013.....	67
Resim 2.118 Fahri Sümer, Nü, Kağıt Üzerine Karakalem, 30x21cm., 2016.....	67

Resim 2.119 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 100x80cm., 2012.....	68
Resim 2.120 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 65x80cm., 2013.....	68
Resim 2.121 Fahri Sümer, Tarlada Çapa Yapanlar, Kağıt Üz. S. B., 40x30cm., 1991.....	69
Resim 2.122 Fahri Sümer, Şirince, Kağıt Üz. S. B., 34x24cm., 1995.....	70
Resim 2.123 Fahri Sümer, Ağ Örenler, Metal Baskı, 21x16cm., 1987.....	71
Resim 2.124 Fahri Sümer, Odun Dönüşü, Metal Baskı, 26x29cm., 1989.....	71
Resim 2.125 Fahri Sümer, Saat Kulesi, Metal Baskı, 33x24cm., 2005.....	71
Resim 2.126 Fahri Sümer, Haydar Paşa Garı, Serigrafi, 29x36cm., 2002.....	72
Resim 2.127 Fahri Sümer, Tünel, Serigrafi, 38x30cm., 2002.....	72
Resim 2.128 Fahri Sümer, Eminönü, Linol Baskı, 38x30cm., 2004.....	73
Resim 2.129 Fahri Sümer, Tarlada Çapa Yapanlar, 33x25cm., Ağaç Baskı, 1989.....	73
Resim 2.130 Fahri Sümer, Ayakkabıcı, Ağaç Baskı, 26x21cm., 1989.....	74
Resim 2.131 Fahri Sümer, Ayvalık, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2008.....	76

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1.1 Fahri Sümer ile Resim Öğretmeni Kemal Zeren, İstanbul Darüşşafaka Lisesi, 1960.....	4
Fotoğraf 1.2 Fahri Sümer, Atölye, 2018.....	4
Fotoğraf 1.3 Fahri Sümer, Atölye, 2018.....	4
Fotoğraf 1.4 Fahri Sümer'in Anne ve Babası Mehmet ve Hesna Sümer, 29 Ekim 1950.....	5
Fotoğraf 1.5 Şeref Bigalı, Fahri Sümer İçin Yazdığı Yazı, 25 Eylül 1999.....	5
Fotoğraf 2.1 Çınar Yaprakları, Atölye, 2018.....	56
Fotoğraf 2.2 Mor Soğanlar, Atölye, 2018.....	57
Fotoğraf 2.3 Fahri Sümer Atölye, 2018.....	58
Fotoğraf 2.4 Fahri Sümer, Atölye, 2018.....	58
Fotoğraf 2.5 Fahri Sümer'in Yağlı Boya Paleti, Atölye, 2018.....	68

ÖZET

1965 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim Bölümü'nü Cemal Tollu, Halil Dikmen, Neşet Günal Atölyeleri'nde tamamlamış ve Sabri Berkel'in Gravür Atölyesi'nde çalışmış olan Prof. Dr. Fahri Sümer, Çağdaş Türk Resim Sanatı içinde önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmanın amacı; Fahri Sümer'in yaşamı, sanat hayatı, konu seçimleri, tekniği, üslubu, etkilendiği sanatçılar ve akımlar araştırılarak, ressamın ve eserlerinin Türk Resim Sanatı içerisindeki yeri ve önemini tespit etmektir.

Bu araştırmada, öncelikle ressam hakkında yapılmış tüm yayımlar araştırılarak toplanmıştır. Sanatçının sanat hayatı üzerine söyleşi yapılmıştır. Sanat Tarihi perspektifiyle incelenip, teknik bilgi gerektiren konular tamamen sanatçı ile yapılan söyleşiden elde edilen bilgilerle sınırlandırılmıştır. Atölyesinde bulunan tüm eserleri fotoğraflanarak belgelenmiştir. Eserleri, konu türlerine ve resim tekniklerine göre gruplandırılmış, konu türlerine göre oluşturulan her gruptaki eser, kronolojik olarak verilmiştir. Elde ettiğimiz tüm veriler ışığında sanatçının üslubu ve sanat anlayışı yorumlanmaya çalışılmıştır. Fakat sanat, sosyal bir alan olup herkesin beğenisine ve yaklaşımına göre çeşitlenebilecek özelliğe sahip olduğundan, bu konu üzerine ne kadar araştırma yapılırsa yapılsın, her araştırmacının farklı bir sonuca varacağı muhakkaktır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Türk Resim Sanatı, Fahri Sümer, Toplumcu Ressam, Çizgisel Resim.

SUMMARY

THE PLACE AND IMPORTANCE OF FAHRI SUMER AND HIS WORKS IN THE ART OF CONTEMPORARY TURKISH PAINTING

He graduated from Istanbul State Fine Arts Academy Painting Department in 1965 with Cemal Tollu, Halil Dikmen, Neset Günal's workshop and worked at Sabri Berkel's gravure workshop. Prof. Dr. Fahri Sumer has an important place in Contemporary Turkish Painting.

The purpose of this study is; Fahri Sumer's life, art life, the choice of subjects, technique, style, influenced artists and movements of ideas are investigated and the importance of his paints and his artworks in Turkish Art is determined.

In this research, all publications of the painter were collected and evaluated. Interviewed about artist's artwork face to face with artist . Subject is examined with art history perspective, technical knowledge is required to be completely confined to the information obtained from interviews with the artist. All the works in his studio are documented by photographing. Works are grouped according to subject types and painting techniques, chronologically purported the artworks in each group according to the subject types. We tried to interpret the style and artistic understanding of the artist in all the knowledges of the data we obtained and collected. On the other hand art belong to social area because of this feature art can be varied according to everyone's liking and approach. It is no matter how much research is done, it is certain that every researcher will have a different result.

Keywords: Contemporary Turkish Art of Painting, Fahri Sumer, Collectivist Painter, Linear Painting.

TEŞEKKÜR

Öncelikle değerli danışman hocam Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ'a bu çalışmada bana deneyimleriyle yol gösterdiği için kendilerine teşekkür ederim. Tez çalışmamda samimiyetle, içtenlikle atölyesini bana açan ve engin bilgilerini benimle paylaşan Prof. Dr. Fahri Sümer'e teşekkür ederim. Tez çalışmamda desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Hacer Sibel Ünalın Özdemir'e, Doç. Dr. Mehmet Özkartal'a, Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Sağ'a ve Sanat Danışmanı Seyit Harun Özdemir'e teşekkür ederim. Konu seçiminde Fahri Sümer'i çalışmam için fikir veren, kütüphanesini bana açan Melih Balcıoğlu'na, resimlerin fotoğraflanmasında ve Adobe Photoshop'ta düzenlemesinde yardımcı olan İlkay Sığırcı'ya, meslektaşım Fatmanur Key'e ve her zaman yanımda olan manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme tüm kalbimle sonsuz teşekkür ederim.

ÖNSÖZ

Türk Resim Sanatı içinde önemli bir yere sahip olan birçok sanatçı atölyelerinde eğitim vererek ressamlar yetiştirmiştir. Bu yetişen ressamlardan biri de Fahri Sümer'dir. Akademide aldığı atölye eğitimleri ve kendinden önceki dönemler, sanatçılar Sümer'in resim anlayışını oluşturmuştur. Sümer, dikey çizgisel üslubu ve konu işleyişindeki tutarlılıkla doğadan gözlemlediklerini kendi iç dünyasıyla bütünleştirerek yaşamın içinden anları izleyiciye sunmuştur. Ege Bölgesinin önemli sanatçıları arasında yerini alan. Prof. Dr. Fahri Sümer'in elli sekiz yıllık sanat hayatı ve yapıtları incelenerek Çağdaş Türk Resim Sanatı içerisinde ele alınmıştır.

Bu çalışmada Fahri Sümer hakkında yayımlanan kaynaklardan yararlanılmıştır. Nitel bir araştırma yönetimiyle sanatçı ile görüşme yapılmıştır. Birincil kaynak olan ressamdan veriler toplanmıştır. Bu kaynaklar doğrultusunda sanatçının sanat hayatı üzerine bir söyleşi gerçekleştirilmiştir. Sanatçının resim konuları, tekniği ve üslubu üzerinden yapıtlarına dair araştırma ve incelemeler yapılmıştır. Atölyesinde var olan tüm yapıtları fotoğraflanarak belgelenmiştir. Yapıtları, konu türlerine göre, “Peyzaj”, “Natürmort”; “Portre-Otoportre”, “Nü” olarak ve resim tekniklerine göre “Desen Çalışmaları”, “Yağlı Boya”, “Sulu Boya”, “Özgün Baskı” olarak gruplara ayrılmıştır. “Peyzaj” grubu içerisinde “Köy Manzaraları” ve “İzmir Kent Manzaraları” şeklinde iki alt grup; “Özgün Baskı” grubu içerisinde ise “Metal, Serigrafi, Linol, Ağaç Baskı” şeklinde dört alt grup oluşturulmuştur. Konu türlerine göre oluşturulan her gruptaki yapıt, kronolojik olarak verilmiştir. Ulaşılan tüm veriler ışığında sanatçının ve yapıtlarının, Sanat Tarihine nasıl yansıdığı, ve ne/neler kazandırdığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Ayşenur ARDA

Antalya, 2018

GİRİŞ

Çağdaş Türk Resim Sanatında yenileşme ve değişim aşamalarının arkasında toplumsal ve kültürel hareketlerin büyük payı bulunmaktadır. Her sanatçı kendisinden önce var olan dönemlerden ve toplum yapısından etkilenecek kendini bulma arayışıyla yenilikler getirmeyi amaçlamıştır. Özellikle toplumcu sanatçılar bu yenileşme ve değişim içerisinde, değişmeyen (toprak ile yaşamını sürdüren) emekçilerin yaşamlarıyla kendilerini bulmuş ve Çağdaş Türk Resim sanatçılarımız Nuri İyem, Cemal Tollu, Neşet Günel gibi resimlerinde bu yaşamları anlatmışlardır. Fahri Sümer de bu yaşamlara kendi üslubuyla değinmiştir. Sümer'in sanat hayatı hümanistliğiyle ve toplumcu yaklaşımıyla şekillenmiş ve bunlar üzerine kurulmuştur.

Fahri Sümer'in yaşamı ve sanat hayatı hakkında yayımlanmış iki kitap olup bu iki kitap, içerik yönünden Sümer hakkında bilgi edinmek için oldukça önemli kaynaklardır. Kitaplar dışında makaleler, gazeteler, sergi katalog yayınları içinde de Fahri Sümer anlatılmıştır. Basında yer alan yazılar genellikle, Sümer'in kişisel ve katıldığı karma sergileri sanat çevresine bildirmek için yazılmış haber niteliği taşıyan kısa içerikli metinlerdir.

Kitaplardan ilki 1997 yılında Bilim Sanat Galerisi tarafından yayımlanan, Mümtaz Sağlam'ın kaleme aldığı "Fahri Sümer"¹ adlı kitaptır. Kitapta, Sümer'in sanat hayatı hakkında bilgiler yer almaktadır. Ana ve alt başlıklara yer verilmeden sadece Romen rakamları ile altı bölüme ayrılmış olarak bu bölümler içerisinde Sümer'in resim anlayışından başlayıp resimlerine konu olarak seçtiği köy manzaraları, İzmir kent manzaralarına değinerek sanatçının resminde kullandığı teknikleri, üslubunu anlatmıştır. İkincisi 2004 yılında Akgerman Grubu tarafından yayımlanan, metin kısmını Bedri Karayağmurlar'ın kaleme aldığı "Fahri Sümer Yaşamı ve Eserleri"² adlı kitaptır. Kitapta, Sümer'in yaşamı ve eserleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Başlıklar halinde; Fahri Sümer biyografisi, Fahri Sümer ve resimleri, oluşum ve gelenek, sanat ve yaşam, anlatım ve anlam, yaşamın içinden bir soluk, sanatçı olmanın yükü ve erdemi gibi bölümlere ayrılarak yazılmıştır. Kitabın son kısmında Sümer'in sanat hayatı ile ilgili yorum ve bilgiler adlı başlık içinde makalelere yer verilmiştir.

İncelenen bu kitaplar farklı tarihlerde yazılmış ve farklı anlatım dili ile ifade edilmiş olsa da, bütünlüğüne bakıldığında Fahri Sümer'in sanat hayatı içinde yer alan konu seçimi, tekniği ve üslubu üzerine yazıldığı görülmektedir. Desen, çizgi, renk, leke, figür gibi öğelerin Sümer'in resminde vazgeçilmez unsurlar olduğundan bahsedilmektedir. Akademi yıllarında Cemal Tollu, Halil Dikmen, Neşet Ünal ve Sabri Berkel'in gravür atölyesinde çalışması, sanat

¹ bk. Sağlam, 1997: 1-220.

² bk. Karayağmurlar, 2004: 1-168.

anlayışının gelişmesinde önemli bir yere sahip olduğu vurgulanmaktadır. Köy manzaraları ve İzmir kent manzaralarının bir belge arşiv niteliğinde olmasının öneminden söz edilmektedir. İzlenimci bir sanatçı olması ve gözlemlediklerini ustaca resme dönüştürmesi üzerine anlatılmış kitaplardır.

İki kitabın da yayımlanma tarihlerine bakıldığında biri 1997 yılı diğeri de 2004 yılı olduğundan Sümer'in yaşamı, sanat hayatı ve yapıtları hakkında bilgiler o zamana kadar olan dönemlerini anlatmaktadır. Tez çalışmamızda Fahri Sümer'in 2004 yılından sonraki gelişen/değişen sanat hayatı ve yapıtları da ele alınacaktır.

Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfının sergi broşürü olarak yayımlandığı ve metnini de Mehmet Ergüven'in kaleme aldığı, "*Fahri Sümer ya da Renklenen Coşku*"³, Sezer Tansuğ, "*Çizgisel Bir Ritmin Pitoresk Yörelerinde*"⁴, Kemal Moralı, "*Fahri Sümer İçin Birkaç Söz*"⁵, Ziya Gürel, "*Görüntüde Saklı Duyumlar*"⁶, Abdülkadir Günyaz, "*Fahri Sümer'de Yaşamı Canlı ve Sürekli Kılan Atmosfer: Çizgiyle ve Renkle*"⁷, Ümit Gezgîn, "*Fahri Sümer Resminde Varolan İnsan, Mekan, Tarih ve Kültür Plastiği: Bir Pentür Ustasından Nostaljiyi de İçeren Görsel Betimlemeler*"⁸, Başak Bugay, "*Perde Gerisinde Fahri Sümer'in Coğrafyası*"⁹, Deniz Çapa, "*Resimde Yerellik Fahri Sümer*"¹⁰, Mümtaz Sağlam, "*Hayattan İzlenimler: Figüratif Resimde Usta Yorumcu*"¹¹ başlıklı yazılar, Ressam Fahri Sümer hakkında yayımlanan makalelerdir. Bu makalelerin içeriklerine bakıldığında; genel bir ifade ile anlatmak gerekirse, Sümer'in resimlerindeki işleyiş yapısı incelenerek; tekniği, üslubu, yöneldiği konu içeriklerine değinilmiştir.

³ bk. Ergüven, 1994: 4 -6.

⁴ bk. Tansuğ, 1995: 8 - 9

⁵ bk. Moralı, 1995: 10.

⁶ bk. Gürel, 1995: 11.

⁷ bk. Günyaz, 1995: 12.

⁸ bk. Gezgîn, 2003: 26 -28.

⁹ bk. Bugay, 2003: 29 -30.

¹⁰ bk. Çapa, 2010: 71 -73.

¹¹ bk. Sağlam: 2011: 5 - 21.

BİRİNCİ BÖLÜM

FAHRİ SÜMER'İN YAŞAMI VE SANAT HAYATI

1.1. Fahri Sümer'in Yaşamı

Fahri Sümer, Bilecik'in ilçesi olan Bozüyük'te 3 Mart 1942 yılında doğmuştur. 1949 - 1952 yılları arasında Eskişehir Yunus Emre İlkokulu'na başlamış ve üçüncü sınıfa kadar okumuştur. 1952'de babası Mehmet Sümer'in vefatıyla taşındıkları Bilecik/Bozüyük'te Atatürk İlkokulu'nu bitirmiştir. Ailesinin maddi durumunun yetersiz olması sebebiyle Sümer, eğitim hayatını sürdürebilmek için İstanbul Özel Darüşşafaka Lisesi yatılı burslu sınavını 1954'de kazanarak eğitimine burada devam etmiştir. Darüşşafaka öğrencisi olmak Sümer'in eğitim hayatı için büyük bir olanak sağlamıştır. Lise dönemindeki resim öğretmenleri Kemal Zeren¹² ve Kemal Yükselengil¹³ Sümer'in sanat alanına yönelmesinde ciddi katkıları olduğu anlaşılmaktadır. 1960 yılında İstanbul Özel Darüşşafaka Lisesinden mezun olmuştur. Aynı yıl içerisinde İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü sınavlarını birincilik ile kazanmıştır. Akademi yıllarında Halil Dikmen, Cemal Tollu, Neşet Günel atölyelerinde resim eğitimi almış ve Sabri Berkel'in atölyesinde gravür çalışmıştır. Öğrencilik yıllarında bir süre yarı zamanlı Gorbon Seramik Fabrikasında desinatör olarak çalışmıştır. 1965 yılında eğitimini tamamlayıp İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim Bölümünden mezun olmuştur. Eskişehir'de 1965 yılında ilk kişisel sergisini açmıştır. 1965 - 1967 yılları arasında askerlik görevini yapmak için İzmir'e gelmiştir. 1967 yılında askerlik görevini tamamladıktan hemen sonra kısa süreli reklam ajansında grafiker olarak çalışmıştır. Sümer, aynı yıl İzmir'de düzenlenen DYO sergisinde "Askerlik Hatıraları" adlı resmiyle ödül almıştır.¹⁴

1968-1980 yılları arasında Aydın-Söke'de resim öğretmenliği yapmıştır. Öğretmenliğinin yanı sıra resim çalışmalarını sürdürmüştür. 1981 yılında Milli Eğitim Bakanlığının açtığı sınavı kazanarak İzmir Buca Yüksek Öğretmen Okuluna atanmıştır. 1982 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümüne öğretim görevlisi olarak girmiştir. 1986'da Sanatta Yeterlilik ve Doçentliğini almış¹⁵ 1987 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi öğretim üyeliğine kabul edilmiştir. 1992'de Profesör ünvanını almıştır. 1992 - 2008 yılları arasında birden fazla Akademik ve İdari

¹² 1921 yılında Sanayi Nefise Mektebi (evvelen İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi şimdiki Mimar Sinan Üniversitesi) Güzel Sanatlar Bölümünde 8 yıl Hikmet Onat, İbrahim Çallı ve Namık İsmail Atölyelerinde eğitim görmüş ve çalışmıştır. 1930 yılında Julian Akademisinde ve 1938'de Andre Lhote Atölyesinde öğrenim görerek resim sanatı alanında kendini geliştirmiştir. Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği üyeleri arasında yer almıştır.

¹³ bk. Kavukçuoğlu, 2008: 79-80.

¹⁴ Sağlam, 1997: 215.

¹⁵ <http://debis.deu.edu.tr/akademiktr/index.php?cat=3&akod=19911636> (erişim tarihi: 30.03.2018).

görevlerde yer almıştır. 16 Temmuz 2008 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi'nden emekli olmuştur. Halen İzmir'in Konak ilçesine bağlı Güzelyalı semtinde bulunan atölyesinde resim çalışmalarını sürdürmektedir.

Fotoğraf 1.1 Fahri Sümer ile Resim Öğretmeni Kemal Zeren, İstanbul Darüşşafaka Lisesi, 1960.

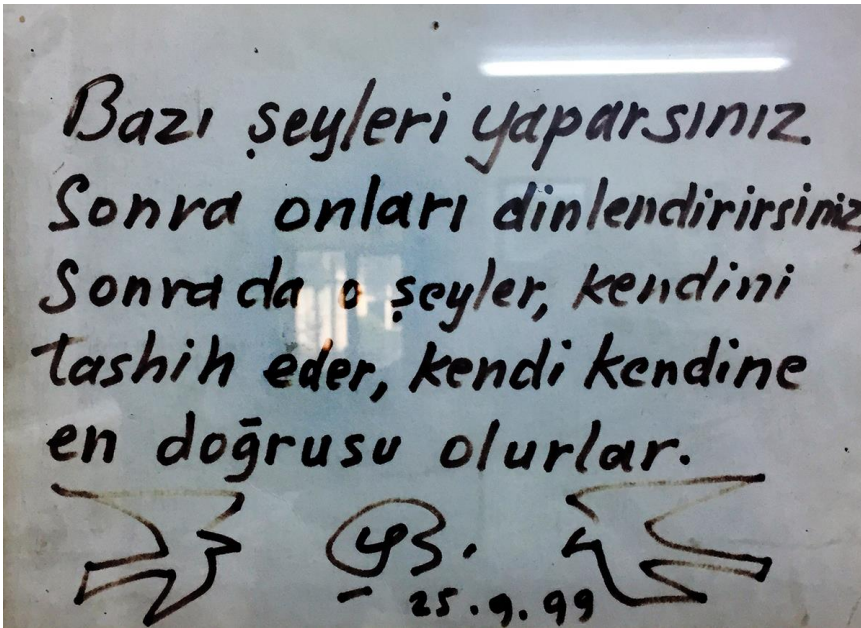
Fotoğraf 1.2 Fahri Sümer, Atölye, 2018.

Fotoğraf 1.3 Fahri Sümer, Atölye, 2018.

Fotoğraf 1.4 Fahri Sümer'in Anne ve Babası, Mehmet ve Hesna Sümer, 29 Ekim 1950. (Atölyesinde duvara asılı).

Fotoğraf 1.5 Şeref Bigalı, Fahri Sümer İçin Yazdığı Yazı, 25 Eylül 1999. (Atölyesinde duvara asılı).

1.2. Fahri Sümer ile Sanat Hayatı Üzerine Söyleşi

İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisine sizi yönelten etkenler nelerdir?

Sanırım en büyük etken, İstanbul’da Özel Darüşşafaka Lisesinde eğitim görmemdi. Özel Darüşşafaka Lisesinde ders aldığım resim öğretmenlerim Kemal Zerren ve Kemal Yükselengil Akademi mezunuydu. Zeren ve Yükselengil’in Akademi’yi seçmemde etkileri oldu. Ben Bozüyük’lüyüm. Bozüyük’te rahmetli dedem resim sanatına sıcak bakmazdı. Çünkü onlar, figür olan yerde namaz kılmaz ya da namaz kılarken figürlü resimleri ortadan kaldırırlardı. Ailenin bu zorluğu var ama yine de insan görsel olarak tamamen boş değil halılar, kilimler var... Hukuk Fakültesi’ni kazanmama rağmen Akademi’yi tercih ettim çünkü Akademi’de okumak çok istiyordum. Rahmetli dedem benim Hukuk Fakültesi’ne gittiğimi düşünürdü. Çünkü onlar için Akademi’ye gitmek papaz mektebine gitmek ile aynıydı. Bunların yanı sıra Akademi boğazın kıyısında ve İstanbul’un en güzel kızlarının okuduğu özgür bir okuldu. Şimdi ki adıyla M. S. G. S. Ü. bana tuhaf ve soğuk geliyor. Akademi ismini daha çok severdim. Şimdiler de çok şey değişti. O dönem Türkiye’de Yüksek Resim Bölümü’nün olduğu tek yer Akademiydi. Şimdi her şehirde Resim Bölümleri açıldı. Birde şu var; sanatla ilgili bölümlerin olduğu eğitim kurumları mümkünse büyük şehirde olması lazım, çünkü insan sadece kitaptan okuduğunu anlatan hocadan almıyor. Çevreden de -fiziki ve coğrafi- alıyor. İstanbul dünyanın en güzel kenti tartışmasız ve o zaman tek köklü eğitimin yapıldığı yer olan Akademi’de çok yeterli hocalar vardı. Zaten o dönemde başka yerde resim bölümü yoktu.¹⁶

Akademi’de öğrencilik yıllarınızda etkilendiğiniz Atölye hocaları ve öğrendiğiniz resim teknikleri nelerdir? Öğrenmiş olduğunuz resim teknikleri içinde kendinize en yakın bulduğunuz teknik hangisidir?

Öğrencilik yıllarında bütün Akademi hocalarından etkilendim. Bizde atölye sistemi vardı. Tollu Atölyesi, Bedri Rahmi Atölyesi, Sabri Berkel Atölyesi... Akademi’deki hocalar bütün öğrencilerin hocasıydı ve gerçekten çok değerli hocalardı. Gravür hocamız Sabri Berkel’in katkısını inkar edemem, bize çok moral verirdi. Rahmetli Berkel, gravür çalışmamı gördüğünde “Ya bu çocuk Van Gogh’un ruhunu taşıyor” dedi. O bana öyle doping oldu ki diplomayı almış kadar oldum. Öğrenci için onların sözleri diplomadan daha kıymetliydi çünkü bilgisine ve tecrübesine güvendiğimiz saygın insanlardı. Örneğin benim atölye hocam sevgili Cemal Tollu, ünlü Fransız Ressam André Lhote’in asistanıydı. Bir Türk sanatçının oradaki usta bir sanatçının asistanı olması şimdilerde bile kolay değil.

İstanbul’da okumak sadece okul demek değil, şehri de okuyorsunuz ve şehrin imkanlarından faydalaniyorsunuz. Benim rüyalarım giren bir okuldu ve çok şükür orada okudum. Resim tekniği bir tür/çeşit değil, çağımızda özellikle her büyük usta içeriğine göre kendi tekniğini de kendi yaratıyor. Bir teknik yoktur fakat öne çıkan teknikler vardır. Hollanda-Flaman tekniği, Rembrandt’ın tekniği beni etkilemiştir. Ama Rembrandt’ın tekniği Rembrandt için iyidir. Sanat ile ilimin farkı burada, sanat kişiye

¹⁶ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer’in atölyesi, İzmir.

özel aslında. Örneğin, Ahmet için iyi olan bilgi ya da teknik, Mehmet için iyi olmayabilir. Sanatçı kendi tekniğinde, o yetişmişliğin içinde kendi yaratma mecburiyetinde yoksa hazır olan bir şeyi belirli formüllere göre yapınca zaten sanat değil, zanaat olur. Sanat'ın zorluğu burada; zanaatta yapılacak işin bütün etapları ve gidilecek yolları bellidir. Sanatta böyle bir şey yoktur. Hep kendin, el yordamınla, sevginle, öngörülerinle seçtiğin yoldan gidersin. Bir rüya gibi, bir rüyanın gerçekleşmesi gibi o da heyecan verici bir şey ve neticesi bilinmeyen bir yoldur. Tabi riskte vardır. Başarının garantisi yoktur. Gerçek sanat yolunda kolaylık yoktur, acı çekersiniz. Burada acıdan kasıt, ne yapacağını bilememek ya da acaba yaptığım şey beni bir yere götürür mü?. Duvar boştur fakat siz oraya bir fırça darbesi koyduktan sonra macera başlar. Bir renk diğer bir rengi çağırır. Kendiliğinden bir şeyler oluşur.

Akademide ilk sınıflarda desene ağırlık verilir. Çünkü desen açık koyuyu çağırır. Çok desen çizince insan ister istemez tonlamaya doğru gider. Tonlama da bir renk ile olur. Rengin de fiziksel özellikleri içinde tonu vardır. Satürasyonu (doygunluğu), yoğunluğu vardır. Hangi renk olduğu, örneğin yeşil ya da mavi mi işte bu fiziksel özelliklerinden ötürü tona geçtikten sonra o sizi renge götürür. Bunun kendi yöntemi de vardır ve kendi içinde zorunlu bir metod takip ettirir. Zaten renkte ton değerlerini öğrenmek zaruridir. Siyah beyaz yaptığınızı, sonra renkli hala getiriyorsunuz. Renk türlerinin kendi tonları içinde doğru kullanmak gerekir. Doğrusu da resmin dışına çıkmamaktır. Tek kelime ile kompozisyon bütünlük demektir. Her sanatçı zaman içinde bütünlüğe gider, bu da yap-boz ile olur.

Burada kendime yakın bulduğum teknik Rembrandt'ın tekniğidir ve çok beğenirim. Zaten sanatta ilk laf; birini beğenmek onun gibi yapmaktır. Rembrandt'ı sevmemin nedeni; resme açık koyu alanlarla başlar. Tekniği çok çağdaştır. İlk başlangıcında emort -resmin ilk- halinde geniş fırçayla büyük renk alanlarını belirli tonlarda toprak renklerle, bol yağlı büyük lekeler atar. İkinci safhada öğrencileri başlar. Rembrandt'ın atölyesinde kırk öğrencisi vardır. Öğrenciler o alanlarda, açık koyudan renge sonra bütünden parçaya doğru detaya giderler.¹⁷

Resimlerinizi incelediğimde yağlı boya, sulu boya, gravür (metal baskı), linol baskı ,serigrafi baskı (ipek baskı) ve ağaç baskı tekniklerini kullandığınızı görüyorum. Bu teknikler dışında bunu da yapsaydım iyi olurdu dediğiniz bir teknik var mıdır?

Keşke fresk tekniğini de yapsaydım ama o zaman Akademi'de yoktu.¹⁸

Resimlerinizde kullandığınız teknikleri işlediğiniz konulara göre mi belirliyorsunuz?

Güzel bir soru ve zaten cevabı da içinde. Teknikler, işlediğin konuya göre belirlenir.¹⁹

¹⁷ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

¹⁸ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

¹⁹ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

Tür (Tür/Janr/Genre resmi olarak bilinen günlük yaşamı anlatan resimlerdir.) resmi sizin resmettiğiniz resimlerde de görülmektedir. Tür resmine sizi yönelten etkenler nelerdir?

Plastik sanatlar olarak etkilenecek şaheserlerin yer aldığı kapsamlı müzelere sahip değiliz. Bu sebeple resim sanatında görsel kaynak olarak geriye doğa, doğal çevre ve gerçekçilik kalıyor ve günlük yaşamın etkisi resimlerde öne çıkıyor. “Müze’den insan ne öğrenir.” onu da bir iki kelimeyle anlatmak lazım. Bazı teknikleri resimlerden irdeler insan. Bu yüzden resim, resimden öğrenilir. Buna dayanarak düşüncem, aynı resme bakan iki insan farklı teknikler çıkarabilir. Buradan çıkardığı sonuç kendisi için geçerlidir. Sanatta, bilimdeki gibi herkes ulaşan bir gerçek yoktur. Her gerçek onu yaşayanlarla ilgili, işte bu yüzden günlük yaşam önem kazanıyor. Günlük yaşamı irdeleme ve irdelediğin yaşamdan çizmek...

Öğrenci desenini geliştirmek için kroki çizer fakat krokinin karşılığı kopya yapmaktır. İstanbul’da öğrenciyken Sultanahmet’te hat sanatı öğrencilerini gördüm. Ellerinde aydınlar kağıdı kitabının üstüne avuçlarıyla, ayağıyla bastırıp kabartma gibi kağıda çıkardılar. Aynı bizim resimde yaptığımız kopyayı o şekilde yapıyorlardı. İstanbul’da Hat çalışmak için namütenahi kaynak mezarlıklardır. En önemli kaynaklardan biri de Karaca Ahmet’tir ve oradaki mezar taşlarından birebir kopyalarını çıkarmaları mümkündür. Burada anlatmak istediğim insan sanatı sanat eserinden öğrenir.²⁰

Resimlerinizde işlediğiniz konular Tür resmini anlatan köy yaşantısı, İzmir kent görüntüleri ağırlıklı olarak yer almaktadır. Bunun yanı sıra nü, oto-portre ve natürmort gibi konularda çalıştığınız görülmekte... Bunların dışına çıktınız mı?

Bunların dışına pek çıkmadım. Görsel beslenme denende bir şey var... Tıpkı gıda gibi, sen nereden beslendiysen onu vereceksin.²¹

Desen, çizgi, leke, renk ve figür bu öğeler sizin için ne ifade etmektedir?

Bunlar resmin tasarım öğeleridir. Eskiden desen diyorduk şimdi tasarım diyoruz. Resim öğrenmek demek tasarım öğrenmek demektir. Tasarımı ikiye ayıracağız; İlki tasarım öğeleri, ikincisi tasarım yöntemleri. Tasarım öğelerinin prensipleri vardır. Ve bu prensiplere uygun olarak tasarım yapılır. Kompozisyon tek kelime ile bütünlük demektir. Bütünlük, her tasarım öğeleri için geçerli olan bir tasarım prensibidir. Çizgi/direksiyon varsa süreklilik vardır. Resimlerdeki direksiyon terimi süreklilikten çıkmıştır. Bir çizgi varsa o şekilde devam edecektir. Çizgi, ton farkının oluşturduğu bir hatta devam etse de ton ve çizgi farklı çeşitlenir. Desen sadece sivri uçlu bir kalemle yapılmıyor. Renk türünün farkıyla, tonla, çizgiyle de desen oluşabilir. Bu prensipler çok geneldir. Süreklilik gibi; teklik içinde çokluk, çokluk içinde teklik vardır.²²

²⁰ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer’in atölyesi, İzmir.

²¹ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer’in atölyesi, İzmir.

²² Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer’in atölyesi, İzmir.

Resimlerinizde çizgisel bir anlatım hep görülmektedir. Son dönem resimlerinizde, çizgiselliğin daha ön plana çıktığını görüyorum. Bunun bir sebebi var mıdır?

Ben çizgiyle başladım öyle devam ediyorum. Resimlerimdeki çizgisellik zaman zaman artabiliyor ya da azalabiliyor.²³

İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi atölyelerinde daha önce hocalık yapmış Leopold Levy, Fernand Leger gibi yabancı sanatçılardan etkilendiniz mi?

Çokta denemez. Daha önce bahsettiğim; Rembrandt ve Cezanne etkilendiğim sanatçılardır. Fakat Leopold Levy, Fernand Leger gibi yabancı hocalardan dolaylı olarak etkileniyoruz. Nitekim Cemal Tollu, Fernand Leger'in öğrencisiydi; bizde Tollu'nun öğrencisi olduğumuz için dolayısıyla o etkiler bize geçmiştir.²⁴

Resim sanatında etkilendiğiniz yöntemler ve sanatçılar kimlerdir?

Resimimde açık - koyu endişesi ağır bastığı için bir resme başlamadan önce özellikle Akademi'de her resim için en az 5-10 adet taslak yapardık. Tasarım çalışmaları genellikle küçük ebatlı kağıtlara yapılır. Bir yerde birleşmiş taslaklardan bir yeri açık gri diğeri koyu gri olur ve birbirleri ile yer değiştirerek denemeler yapılır. Akademi'de rahmetli Sabri Berkel'in kendine has, sağlam bir metodu vardı. Tasarım çalışmasını dosya kağıdı ebadında gri kartonlar ya da gri - siyah değişik tonlardaki kağıt parçalarıyla; elinde sopa onları zemin üzerinde yer değiştirerek açık - koyu çalışmaları yapardı. Çok zekice bir yöntemdi. Biz şanslıyız. Onların atölyelerini görme ve orada çalışma fırsatı bulduk. Atölyelerine dışardan kimseyi almazlardı. Ben Cevat Dereli'nin öğrencisi olmadım ama bir anısını anlatayım. O zamanlar İstanbul'da TRT'de sanat programı yapan bir hanım vardı. İsmi Neslihan olması lazım ama tam adını hatırlayamıyorum. Cevat Dereli ile röportaj yapıyor. "Hocam resim yaparken sizi seyredebilir miyim?" diye bir soru yöneltiyor. Tabi onlar bu duruma pek alışkın değil. "Kızım, affedersin de sen annen ile babanı iş yaparken görmek ister misin?" diye cevap veriyor. Şimdi bunu böyle anlatıyorum ama o zamanlar insan nasıl böyle tepki verir diye şaşırıyor. Cevat Dereli kırdığı potu fark ediyor, telafi etmek için atölyesinde ağırlıyor. Cevat Dereli hanımefendiden bir anlamda özür dilemiş oluyor. Aslında burada özüre pek gerek yoktu nitekim sanatta ahlakilik yoktur. Her şey söylenebilir, konuşulabilir. Eskiden kitle iletişim araçları günümüzdeki gibi etkin olmadığı için yöresel sanatlar vardı; öğrenim yerelden başlıyordu. Sarımsak yersen sarımsak kokarsın; ne görürsen onu yaparsın ve ondan etkilenirsin. Bir şehirde yaşayan o şehirdeki ustaları görüyordu. Dolayısıyla orada bir şehir üslubu doğdu, sonra ulus üslupları oluştu, yakın zamanda milliyetçilik akımları ile devam etti. Günümüzde kitle iletişim araçları o kadar arttı ki, Brezilya'da yapılan bir beste tüm dünya radyolarında dinlenebiliyor. Bir Türk bestecisi bu besteden etkileniyor. Aynı şey plastik sanatlar için de geçerli.

²³ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

²⁴ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

Bugün Picasso sadece Fransızların, İspanyolların hocası değil; dünya üzerindeki tüm resim öğrencilerinin hocasıdır.²⁵

Öğretmenlik yaptığınız yıllar resim anlayışınızı nasıl etkiledi ve bu etki sanatınıza nasıl yansdı?

Sanatla uğraşan kişi için iki seçenek var; ya yapıp satacaksın ya da nasıl yapıldığını anlatacaksın. Ama burada dramatik laflar da var. Yapabilen yapar derler, yapamayan nasıl yapıldığını anlatır derler.²⁶

Sanat yolculuğunuzda, akademik kariyerinizin size katkıları/avantajları veya dezavantajları nelerdir?

Katkısı tartışılmaz. Ayrıca masraflar, ev kirası ve diğer ihtiyaçlar resim satarak karşılanamıyor. Dolayısıyla resmi bir kurumda hocalık yapmaya mecburuz. Bir taraftan zaman kaybı ve yıpratıcı bir iş ancak çaresi yok. Bir ürünü satan bir talebi karşılıyor demektir. Talep edenin zevkine ve estetik anlayışına hitap etmek zorundadır. Aksi halde ürünü satamazsın. İnsanın bir müşteriye resim satması güzel bir şey, bu güzelliği paylaşıyorsun ama onun isteklerine de uymak zorunda kalıyorsun. Sanat eseri sahiplenmek, önceleri daha spesifik bir zümreye hitap ederken, günümüzde zenginlik daha geniş sınıflara ulaştı; farklı sınıfların beğenisi de sanatçının repertuarına girdi. Dolayısıyla sanat eseri artık sadece bir kralın ya da kontun zevkine göre şekillenmiyor.

Ben sokakta çok resim yaptığım için bizim insanımızın bu konu hakkındaki tepkilerini birebir gördüm. İnsan çok acı şeyler de yaşıyor. Bir gün Kemeraltı'nda peyzaj yaparken sarıklı, cüppeli bir kişi yanıma yanaştı. "Allah'a şirk koşturuyor musun?" dedi. Ona göre ben sokakta şeytan işi bir şey yapıyordum. Türkiye'de resim yapmak kolay değil; bu sebeple öğretmenlik insana nefes aldırıyor. Küçümsememek lazım, çok değerli öğretmen ressamlar var.²⁷

İzmir kenti sizin için ne ifade etmektedir ve sanat hayatınıza nasıl bir etki sağlamıştır?

İzmir benim için çok şey ifade ediyor, günahıyla sevabıyla uygar bir şehir. Diğer taraftan, Urla'dan Foça'ya, Alsancak'tan Kemeraltı'na bir çok yerini resmettim. Pasaport İskeleyi'ne karşı oturup bir yandan çayımı içerken, bir yandan gözlemlediklerimi tuvale döktüm. Kemeraltı'nda oradan oraya koşturan, kendi telaşında olan insanları resmettim.²⁸

²⁵ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

²⁶ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

²⁷ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

²⁸ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

Bunlara ek olarak söylemek istediğiniz bir şey var mıdır?

İnsan söylemek istediği şeyleri hep yalnızken kendisine söylüyor. Yalnızken gelirler yalnızken giderler.²⁹

1.3. Fahri Sümer'in Katıldığı Sergiler ve Aldığı Ödüller

1.3.1. Kişisel Sergiler

- 1965- Eskişehir'de ilk sergi
- 1970- Türk-Amerikan Derneği – İzmir
- 1971- Türk-Amerikan Derneği – İzmir
- 1972- Alman Kütüphanesi – İzmir
- 1973/1983- Clup Mediterranee – Kuşadası/Aydın
- 1974- İzmir Resim Heykel Müzesi – İzmir
- 1977- Akdeniz Sanat Galerisi – Ankara
- 1978- Harbiye Şehir Galerisi – İstanbul
- 1979- Cumalı Sanat Galerisi –İstanbul
- 1980- Parmakkapı İş sanat Galerisi – İstanbul
- 1981- Cumalı Sanat Galerisi – İstanbul
- 1982- Parmakkapı İş sanat Galerisi – İstanbul
- 1983- Cumalı Sanat Galerisi – İstanbul
- 1983- İzmir Resim Heykel Müzesi – İzmir
- 1984- Parmakkapı İş sanat Galerisi – İstanbul
- 1984- Turkuvaz Sanat Galerisi – Ankara
- 1985- İmaj Sanat Odası – İstanbul
- 1985- Galeri Z – Ankara
- 1985- Ak Galeri Bebek – İstanbul
- 1987- İzmir Büyükşehir Belediyesi Galerisi – İzmir
- 1987- Cumalı Sanat Galerisi – İstanbul
- 1987- Parmakkapı İş sanat Galerisi – İstanbul
- 1987- Galeri Z – Ankara
- 1988- Dizayn Sanat Galerisi – İstanbul
- 1989- Turgut Pura Galerisi – İzmir
- 1989- Galeri Z – Ankara
- 1990- Edpa Sanat Galerisi – İstanbul

²⁹ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

- 1991- Füzen Sanat Galerisi – İzmir
- 1991- Selçuk Yaşar Resim Müzesi ve Sanat Galerisi – İzmir
- 1992- Underground Sanat Galerisi – İstanbul
- 1993- Leonardo Sanat Galerisi – İzmir
- 1994- Doku Sanat Galerisi – Ankara
- 1994- Selçuk Yaşar Resim Müzesi ve Sanat Galerisi – İzmir
- 1995- Almelek Sanat Galerisi – İstanbul
- 1995- Kapitol Cumalı Sanat Galerisi – İstanbul
- 1996- Selçuk Yaşar Resim Müzesi ve Sanat Galerisi – İzmir
- 1996- İş Bankası Parmakkapı Sanat Galerisi – İstanbul
- 1997- Almelek Sanat Galerisi – İstanbul
- 1997- Doku Sanat Galerisi – Ankara
- 1997- Altın Yunus Sanat Galerisi – Çeşme/İzmir
- 1998- Kuydaş Sanat Galerisi – Kuşadası/İzmir
- 1998- Çakınberk Sanat Galerisi – Balıkesir
- 1998- Toprakbank Sanat Galerisi – İstanbul
- 1998- Toprakbank Sanat Galerisi – Ankara
- 1998- Vakko İzmir Sanat Galerisi – İzmir
- 1998- Didim Sanat Galerisi – Didim/Aydın
- 1999- Cumalı Sanat Galerisi – İstanbul
- 1999- Görüntü Sanat Galerisi – Adana
- 1999- Toprakbank Sanat Galerisi – Ankara
- 1999- Altın Yunus Sanat Galerisi – Çeşme/İzmir
- 1999- Doku Sanat Galerisi – Ankara
- 2001- Vakıfbank Kemal Sunal Sanat Galerisi – İstanbul
- 2001- Selçuk Yaşar Resim Müzesi ve Sanat Galerisi – İzmir
- 2001- Helikon Sanat Galerisi – Ankara
- 2001- Epsilon sanat Galerisi – Bodrum/Muğla
- 2002- Çakınberk Sanat Galerisi – Balıkesir
- 2002- Art Shop Sanat Galerisi – İzmir
- 2002- Art İstanbul Sanat Fuarı – İstanbul
- 2003- “Kağıt Üzerine Çeşitlemeler” Art Shop Sanat Galerisi ve Çatı Art Gallery - Alaçatı/İzmir
- 2003- Helikon Sanat Galerisi – Ankara

- 2003- Almelek Sanat Galerisi – İstanbul
- 2004- Bahriye Sanat Galerisi – İstanbul
- 2004- 4. Ankara Sanat Fuarı, AnkArt – Ankara
- 2008- Almelek Sanat Galerisi – İstanbul
- 2008- Galeri Polart – Ankara
- 2011- “*Hayattan İzlenimler*” International Art Center – İstanbul
- 2011- Helikon Sanat Galerisi – Ankara
- 2013- Almelek Sanat Galerisi – İstanbul
- 2016- Art Shop Sanat Galerisi – İzmir

1.3.2. Karma Sergiler

- 1963-1992 (aralıklı)- Devlet Resim ve Heykel Sergileri
- 1972- Akdeniz Olimpiyatları Sergisi – İzmir
- 1974- İzmirli Sanatçılar Sergisi – İzmir – Ankara
- 1975- İzmirli Sanatçılar Sergisi – İzmir – Ankara
- 1975- Tuzcuoğlu Sergileri – İzmir – Ankara
- 1976- İzmirli Sanatçılar Sergisi – İzmir – Ankara
- 1976- Tuzcuoğlu Sergileri – İzmir – Ankara
- 1976- “*İzmirli Dokuz Sanatçı*” – Ak Galeri – İzmir
- 1979- “*Görsel Sanatçılar Çocuk Yılı Karma Sergisi*” – AKM – İstanbul
- 1979- “*Yaz Karma Sergisi*” Cumalı Sanat Galerisi – İstanbul
- 1980- “*Yaz Karma Sergisi*” Cumalı Sanat Galerisi – İstanbul
- 1981- Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Devrimleri 100. Yılı Resim Sergisi – Ankara -
İstanbul – İzmir
- 1981- DYO 15. Resim Sergisi – Ankara – İstanbul – İzmir
- 1984- “*Karma Sergi*” İmaj Sanat Odası – İstanbul
- 1985- “*Karma Sergi*” Erkut Sanat Galerisi – İstanbul
- 1986- Yunus Emre Sergisi – Eskişehir
- 1986- Neriman Erkut Sanat Galerisi – İstanbul
- 1987- DYO 21. Resim Sergisi – İzmir – Ankara – İstanbul
- 1987- Yunus Emre 4. Resim Yarışması
- 1987- 1. Uluslararası Bandırma Kuş Cenneti Sergisi
- 1987- “*Ağaçbaskı Sergisi*” Hacettepe Üniversitesi – Ankara
- 1988- Lületaşı Beyaz Altın Resim Yarışması

- 1988- İzmirli Sanatçılar Karma Sergisi – İzmir
- 1988- “*Birleşik Sergi*” Edpa Sanat Galerisi – İstanbul
- 1989- “*Birleşik Sergi*” Edpa Sanat Galerisi – İstanbul
- 1989- DYO 23. Resim Sergisi
- 1989- Moda sanat Galerisi – İstanbul
- 1989- “*Talens 2. Resim Yarışması*” Ümit Yaşar Sanat Galerisi – İstanbul
- 1990- DYO 24. Resim Sergisi – Ankara – İstanbul – İzmir
- 1990- Buca Eğitim Fakültesi Öğretim Elemanları Sergisi – İzmir
- 1990- “*Birleşik Sergi*” Edpa Sanat Galerisi – İstanbul
- 1991- “*Fikret Kolverdi’ye Saygı Sergisi*” Edpa Sanat Galerisi – İstanbul
- 1991- Buca Belediyesi Kültür ve Sanat Merkezi – İzmir
- 1992- “*Geçmişten Günümüze Karma Resim Sergisi*” Ümit Yaşar Sanat Galerisi – İstanbul
- 1992- “*Karma Sergi*” Benadam Sanat Galerisi – İstanbul
- 1993- “*Karma Sergi*” Leonardo Sanat Galerisi – İstanbul
- 1994- “*Karma Sergi*” Doku Sanat Galerisi – Ankara
- 1995- “*Karma Sergi*” Almelek Sanat Galerisi – İstanbul
- 1995- “*Karma Sergi*” Galeri Z – Ankara
- 1997- Almelek Sanat Galerisi – İstanbul
- 1997- Tüyük Sanat Fuarı – İstanbul
- 1998- Çakınberk Sanat Galerisi – Balıkesir
- 1998- “*İzmir Sanatçılarından Bir Kesit*” Mazhar Zorlu Sanat Galerisi – İzmir
- 1998- “*Cumhuriyet’in 75. Yılı Karma Sergisi*” Türk Amerikan Derneği – İzmir
- 1998- “*Cumhuriyet’in 75. Yılı Karma Sergisi*” İzmir Atatürkçü Düşünce Derneği – İzmir
- 1998- “*Cumhuriyet’in 75. Yılı Karma Sergisi*” Turgut Pura Sanat Galerisi – İzmir
- 1998- “*Karma Sergi*” Magnesia Sanat Galerisi – Söke/Aydın
- 1998- Öğretim Elemanları Sergisi – İzmir
- 2000- “*D.M.E.D.D. Karma Resim Sergisi*” Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanat Merkezi – Ankara
- 2000- “*Karma Sergi*” Fransız Kültür Merkezi – İzmir
- 2001- Trt Resim Sanat Yarışması
- 2005- “*Ege’li Ustalardan Nü*” Art Shop Sanat Galerisi – İzmir
- 2005- “*Bağlam – 3*” Galeri Bin Yıl – İstanbul ve Art Shop Sanat Galerisi – İzmir

2008- “*Ege’li Ustalar*” İstanbul Modern Sanatlar Galerisi – İstanbul

Art Shop Sanat Galerisi – İzmir ve Çatı Art Gallery – Alaçatı/İzmir

2012- “*Usta İş*” Art Shop Sanat Galerisi ve Decozone Sanat Galerisi – İzmir

2015- “*Karma Resim Sergisi*” Selçuk Yaşar Resim Müzesi ve Sanat Galerisi – İzmir

2018- “*Ustalardan Yeni Yıla Merhaba*” Art Shop Sanat Galerisi ve Karaca

Kültür Merkezi – İzmir

1.3.3. Yurt Dışında Katıldığı Kişisel ve Karma Sergiler

1985- March-en Famenne – Belçika (Kişisel Sergisi)

1986- Theatre des Capucins – Lüksemburg (Kişisel Sergisi)

1989- Malerei und Grafik der Gegenwart – Mannheim/Almanya (Karma Sergi)

2001- Turkish Center - New York/U.S.A (Kişisel Sergisi)

1.3.4. Ödüller

1967- İzmir DYO Sergisi – İkincilik Ödülü – İzmir

1973- İzmir İli Cumhuriyet’in 50. Yılı Sergisi – Ödül – İzmir

1985- Efes Müzesi Karma Sergisi – Mansiyon/Şeref Ödülü – Selçuk/İzmir

1986- Efes Müzesi Karma Sergisi – Başarı Ödülü – Selçuk/İzmir

1988- Tekel 2. Resim Yarışması – İkincilik Ödülü – İstanbul

İKİNCİ BÖLÜM

FAHİRİ SÜMER VE YAPITLARININ ÇAĞDAŞ TÜRK RESİM SANATI İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

2.1. Fahri Sümer'in Resim Konuları

Fahri Sümer resimlerinde peyzaj, natürmort, portre/oto-portre ve nü türünde konuları ele almıştır. Alt başlıklarda peyzaj, natürmort, portre/oto-portre, nü konuları ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Peyzaj türündeki eserleri köy manzaraları ve İzmir kent manzaraları olarak ayrılmaktadır.

Fahri Sümer'in resim konuları Andre Lhote - Fernand Leger disiplininden gelen Cemal Tollu, Halil Dikmen ve Neşet Günel'dan aldığı akademik eğitimle oluşmuştur.

Fahri Sümer, resim konularını gözleme dayalı işlemiştir. Modelden gözlemleyerek hem kurgusal hem de modele bağlı kalarak resmetmiştir. Kurgusal olarak işlediği konularda modelin taslağını çıkararak ya da fotoğraflayarak, atölyesinde yaşamın içinden izlenimlerini, hissettiklerini stilize figür grupları içerisinde soyut kurguyla oluşturarak figüratif düzende vermiştir. Modele bağlı kalarak resmettiği konularda doğa ile bağını sürekli diri tutmuştur.³⁰

Fahri Sümer için resimlerinde konudan daha ziyade eserin nasıl ve hangi üslupla yapıldığı önemlidir. Sümer'in resimlerindeki konuların araç olduğu amaç olmadığı anlaşılmaktadır. Sümer, Cezanne'ın konu olarak işlediği elmaları araç olarak gördüğü amacı paletindeki kırmızı rengi harekete geçirmesi olarak belirtmiştir. “Gönül ne kahve ister ne kahvehane, gönül dost ister kahve bahane” diyen Sümer bu cümleyle anlatmak istediği; kahvenin bahane olması asıl önemli olanın sıcak ve içten dostluğun vurgulanması gibi resimde de asıl vurgulanmak istenilen konuyu oluşturan nesnelerin bahane olması, önemli olanın tasarım öğelerinin (çizgi, renk ve ton) kullanılmasıdır.

2.1.1. Peyzaj

Fahri Sümer'in peyzaj çalışmaları, köy manzaraları ve İzmir kent manzaraları olmak üzere iki gruba ayrılır. Kendi çağdaşları gibi İzmir kenti dışında Ayvalık, Muğla, Bodrum, Kuşadası, İstanbul kentleri de resimlerinde görülmektedir.

Peyzajları genellikle günlük yaşamdan izlenimlerdir. Köy yaşantısı ve kent görüntüleri içerik olarak günlük yaşamın akışı içerisinde yer alır. Resimlerine konu olan günlük yaşam betimlemeleri, Sümer'in sanat hayatında etkili olmuştur. Sümer, iyi bir yaşam gözlemcisidir, çünkü yerinde gözlemleyerek, gündelik hayatın içinden yakaladığı köy yaşantısını ve kent

³⁰ Karayağmurlar, 2004: 23.

manzaralarını doğasına uygun, görsel bir dil üzerinden izlenimlerini yapıtlarına aktararak izleyiciyle paylaşmaktadır. Sümer, gündelik hayatın içinden konuları seçmesiyle de izlenimci yönünü bize göstermektedir.

Fahri Sümer, resimlerinde günlük yaşamdan izlenimlere neden yöneldiğini şöyle tanımlamaktadır: “Plastik sanatlar olarak etkilenecek şaheserlerin yer aldığı kapsamlı müzelere sahip değiliz. Bu sebeple resim sanatında görsel kaynak olarak geriye doğa, doğal çevre ve gerçekçilik kalıyor ve günlük yaşamın etkisi resimlerde öne çıkıyor.”³¹

Fahri Sümer, resimlerinde günlük yaşamın nesnelliğini dinamik bir şekilde tuvallerine yansıtırken, silüet şeklinde beliren çizgisel figürlerin tuval üzerindeki hareketsizliği ve durağanlığı ön plana çıkar.

Sanatçı, resimlerinde köy yaşantısını aktaran simgesel görüntülere ve kentin simgesi olan mekanlara peyzaj niteliği kazandırmıştır. Köy yaşantısını ve kent görüntülerini farklı kompozisyonlar içerisinde yineleyerek üretmiştir. Özellikle kenti simgeleyen mekanlar üzerinden ürettiği kompozisyonlar kente, hayata ve zamana dair tespitlerle farklılaşmıştır. Örneğin, Pasaport İskelesi’ni resmederken Sümer, her defasında farklı bir anlatımla bizi karşılamıştır. Tuvale iskeleyi koymadığını, iskeledeki biçimi ya da rengi baz aldığını, onu temsilen renk veya biçim koyduğunu belirtmiştir. Pasaport İskelesinin her seferinde başka bir biçime dönüşmesini sağlamıştır. Sümer aynı konuları yinelemesindeki aradığı şey plastik vurgulardır.

Fahri Sümer aynı coğrafyayı paylaştığı kesime karşı kendinde belgeleme sorumluluğu da hissetmiştir.³²

2.1.1.1. Köy Manzaraları

Anadolu’nun tarihsel kültürel ve toplumsal yaşantısını ele alınabilecek temaların çeşitliliği, Sümer’i konu seçimi yönünden büyük ölçüde etkilemiştir. Özellikle İzmir öncesi dönemde Sümer konu seçimini ağırlıklı olarak kırsal temalar ve tarımsal üretimde çalışan, emekçi köylülerin yaşantılarını gözlemleriyle resimlerinde işlemiştir.³³

Fahri Sümer için, Söke halkının geçim kaynağının toprağa dayalı bir kasaba olması, özellikle Menderes nehrinin taşkınlarıyla beslenen ovada pamuk tarımının yapılması, emekçi köylülerin incelenmesi için önemli bir gözlem alanı olmuştur.³⁴ Bununla birlikte toplumcu olan Sümer’in insana duyduğu ilgi, konu açısından köylülere, köy yaşantısına, tarlada

³¹ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer’in atölyesi, İzmir.

³² Sağlam, 1997: 84.

³³ Sağlam, 1997: 84.

³⁴ Karayağmurlar, 2004: 12.

çalışanlara yönelmesine neden olmuştur.³⁵ Jean François Millet'in Başak Toplayan Kadınları³⁶, Millet'den etkilenen Vincent Van Gogh'un Zeytin Hasatı, Orakçı³⁷, Cemal Tollu'nun Pamuk Toplayanları, Muğla Pazarı, Pancar Tarlası, Anadolu Çobanları³⁸, Halil Dikmen'in Yörükleri³⁹, Turgut Zaim'in Köylü Kadınları, Yörük Köyü⁴⁰, Eren Eyüpoğlu'nun Buğday Öğütenleri, Çeşmebaşı⁴¹, Nuri İyem'in Un Öğüten Kadını, Tarladan Dönüş⁴² Neşet Günal'ın Toprak İnsanları⁴³ gibi Sümer'de aynı konulara yönelmiştir. Köy yaşamını resimlerinde konu olarak ele alan ressamların ortak paydaları emekçi insanlarla kurdukları bağlardır. Sosyal bir insan olan Sümer, bu kurulan bağın dış çevre faktörüyle oluştuğunu belirterek oluşumu şöyle ifade etmiştir:

Dış çevre, etkileyen bir faktördür. Çünkü nereye gitsem pamuk toplayanlar. Söke'de bir gün, tren istasyonunda pamuk toplama zamanı bir yığın insan; dayı başları bu işçileri bir ağaya devreder ve toplu olarak kişi başına para alırlar. Zor zamanlar... bunlar gerçek... Söke'de bu normal bir şey. Çevremde her daim pamuk toplayanları gördüğüm için onları resmediyorum. Şimdilerde o dehşetli dram dolu günler yok, makine topladığı için o manzaraları artık göremezsin. Şu dönemde orada yaşıyor olsam, artık makineleşme olduğundan bu resimler de çıkamayabilirdi. Pamuk toplayan işçinin saatlerce güneşin altında, sıcakta dikenli bir bitkiyi toplamak ile uğraştığını görüyorsun. O işçi ile empati kurmazsan, o dramı hissetmezsen niye resim yapacaksın ki.... İnsan durduğu yerde niye şarkı söylesin? Şarkı feryattır; onun gibi bir şey.⁴⁴

Fahri Sümer, yöresel içerikli resimlerinde ağırlıklı olarak emekçileri betimlemiştir. Bunu resmetme tarzı, politik görüşünden çok onların yaşam tarzıyla empati kurarak kişisel bir ilişki kurmuştur. Yoğurt Yapanlar, Pamuk Toplayanlar, Zeytin Toplayanlar, Tarlada Çapa Yapanlar, Ekmek Yapanlar, Bağbozumu konuları hakkında, Mümtaz Sağlam "Üretim eylemini merkezde tutan bu resimlerde figür simgesel bir anlamla toprağı, emeği, ürünü ve yaşamı kutsayan bir bakışın parçası haline geldiğini ifade etmiştir".⁴⁵ Resmettiği bu köylülerin zorlu çalışma koşullarını kompozisyonlarına katmıştır.

³⁵ Karayağmurlar, 2004: 12.

³⁶ bk. Gombrich, 2015: 509.

³⁷ bk. Metzger ve Walther, 2001: 550, 553, 594, 595.

³⁸ bk. Özsegin ve Tollu, 2005: 136, 138, 140.

³⁹ bk. Özen, 2010: 52.

⁴⁰ bk. Başkan, 2007: 106.

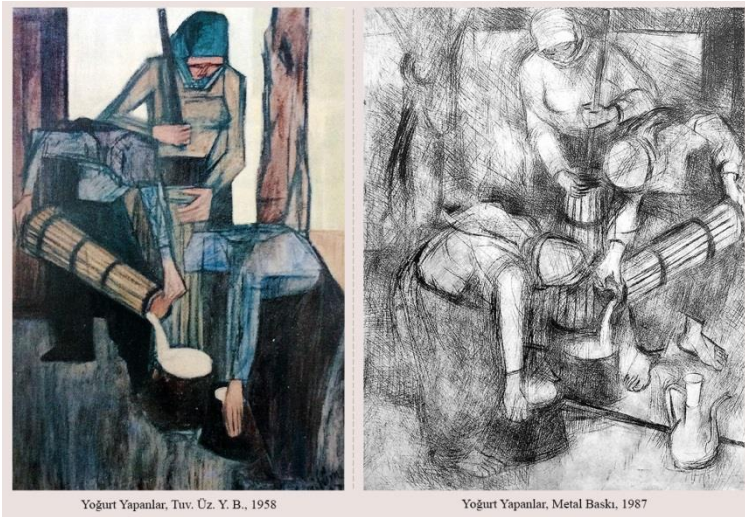
⁴¹ bk. Edgü, 1981: 31.

⁴² bk. Kapar, 2013: 37-38.

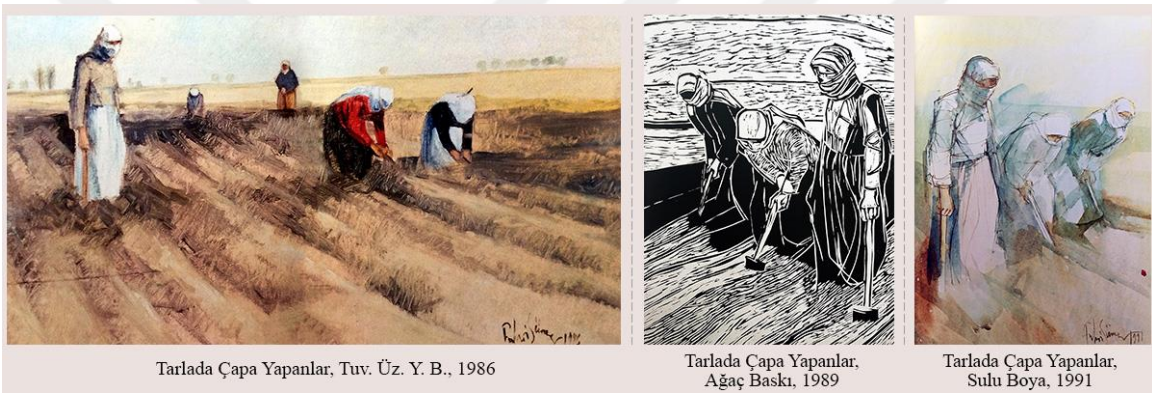
⁴³ bk. Ergüven, 1996: 72-215.

⁴⁴ Fahri Sümer ile söyleşi, 13 04 2018, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

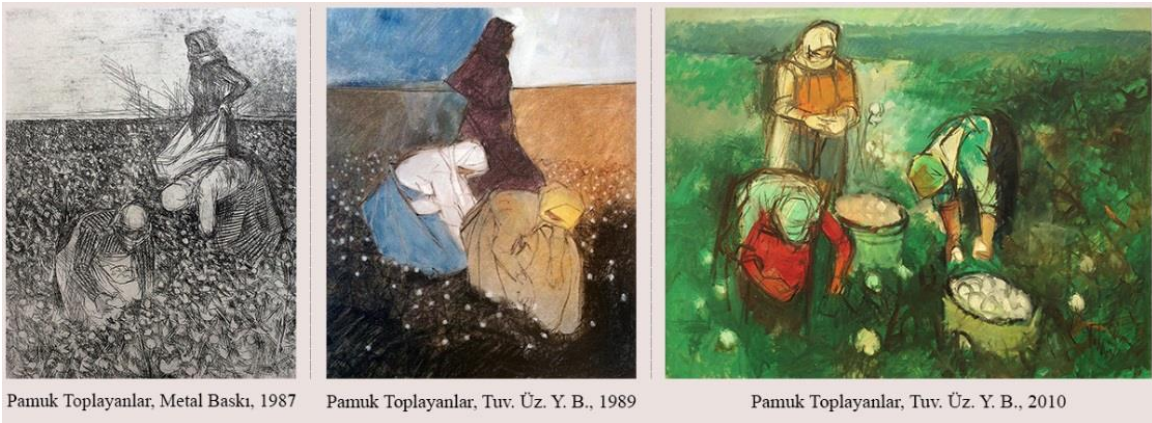
⁴⁵ Sağlam, 2011: 6.

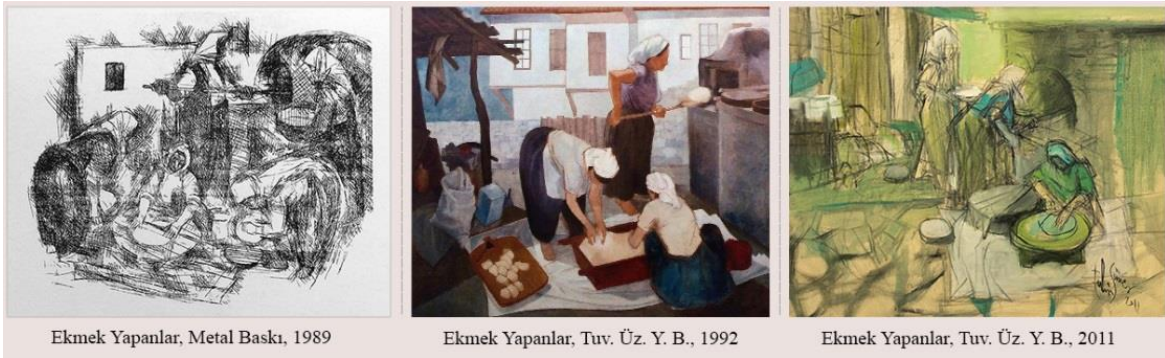
Resim 2.1 Fahri Sümer, Yoğurt Yapanlar, 81x65cm./1958, 50x40cm./1987.

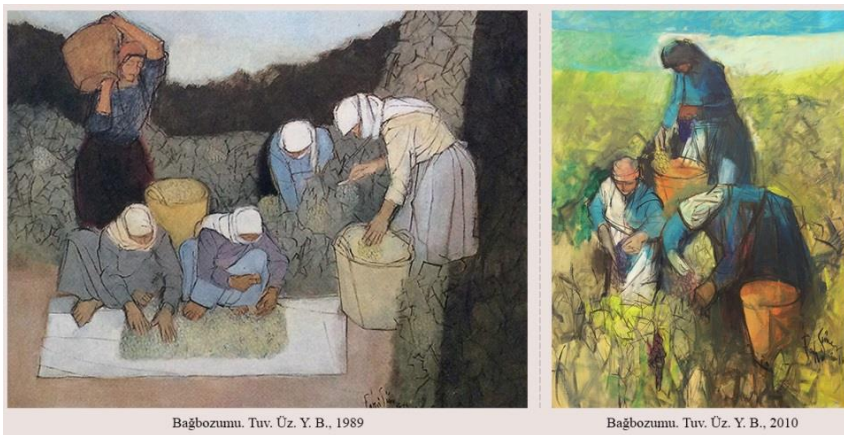
Resim 2.2 Fahri Sümer, Tarlada Çapa Yapanlar, 60x65cm./1986, 33x25cm./1989, 40x30cm./1991.

Resim 2.3 Fahri Sümer, Pamuk Toplayanlar, 20x16cm./1987, 80x60cm./1989, 90x116cm./2010.

Resim 2.4 Fahri Sümer, Ekmek Yapanlar, 24x20cm./1989, 116x86cm./1992, 80x100cm./2011.

Resim 2.5 Fahri Sümer, Bağbozumu, 80x60cm./1989, 116x90cm./2010.

Resim 2.6 Fahri Sümer, Zeytin Toplayanlar, 50x40cm./1992, 116x90cm./2010.

Ataerkil toplum yapılarında kadın sürekli çalışan konumda olup erkekler ise geleneksel kahvehane kültürü ile yoğrulmuştur. Bu anlamda toplumcu ressamların bir çoğu tarlada, bahçede, bağda çalışan olarak daha çok kadın figürünü işlemiştir. Fahri Sümer, köy yaşantısını konu alan resimlerinde üreten emekçi Anadolu kadınlarını ön plana çıkarmıştır. Ön plana çıkarmasının nedenini de Sümer şöyle ifade etmiştir. “Beni Anadolu kadının dramı,

iradesi çok etkiliyor. Çalışan kadına çok saygı duyuyorum. Kocasıyla tarlada omuz omuza çalışan, düğünde kocasıyla omuz omuza oynayan Anadolu kadını resimlerimin kaynağıdır.”⁴⁶

Fahri Sümer, Köy Düğünü, Düğün Ziyareti konulu resimleri hakkında, “İnsan genelde çocukken duyduğu gördüğü olaylardan çok etkilenir. Gördüğü bir tiyatro oyunu ya da bir düğün etkiler. Çünkü renkli ve hareketli olması ilgisini çeker. Anıların etkisi.”⁴⁷

Fahri Sümer’in Köy Düğünü ve Düğün Ziyareti eserleri Pieter Brueghel’in “The Kermess of Saint George”, “The Wedding Feast”, “The Wedding Dance” eserleri ile kompozisyon ve konu işleyişi olarak benzemektedir⁴⁸. Sümer’in düğün ziyareti eserinin Brueghel’in Saint George Kilisesindeki Festival adlı eseri ile benzerlikleri; teknik olarak kıyafetlerin ve figürlerin gerçekçi verilmesi, Brueghel’in resmettiği, insan topluluğu gibi bir arada kalabalık bir kompozisyonda eğlenen kişileri sunmasıdır. Bu benzerliklerin dışında Sümer’in gelenekselliği, köy yaşamını resimlerinde ifade ediş tarzı Brueghel’in etkisini bize hissettirmektedir. Brueghel, Hollanda’nın köy yaşamını oradaki insanların geleneklerini, kıyafetlerini bize sunmaktadır. Sümer de aynı şekilde Türkiye’nin köy yaşamını, insanların geleneklerini, kıyafetlerini resimlerinde göstermektedir. Bu yöresel farklılıklar içinde evrensel olan nesneler vardır. Bu evrensel nesnelere örnek; Brueghel’in Saint George Kilisesindeki Festival eserinde davul eşliğinde eğlenen, oynayan insanlar topluluğu, Sümer’in Düğün Ziyareti ve Köy Düğünü eserlerinde de görülmektedir.

Resim 2.7 Fahri Sümer, Düğün Ziyareti, Tuv. Üz. Y. B., 116x86cm., 1973.

⁴⁶ Karayağmurlar, 2004: 12.

⁴⁷ Fahri Sümer ile söyleşi, 13. 04. 2018, Fahri Sümer’in atölyesi, İzmir.

⁴⁸ bk. Doğan Kardeş, 1969: 1-20.

Fahri Sümer'in, Pamuk Toplayanlar, Zeytin Toplayanlar, Bağbozumu, Tarlada Çapa Yapanlar, Köy Düğünü, Düğün Ziyareti konularının dışında, köy yaşamından sahneler; Kahvede Oturan Erkekler, Nargile İçenler gibi konuları da içermektedir. Sümer'in Nargile İçenler konulu eserleri, çağdaşı olan Egeli sanatçı Cavit Atmaca'nın Nargile⁴⁹ adlı eseri ile konu açısından benzerlik göstermektedir.

Resim 2.8 Fahri Sümer, Kahvede Oturan Erkekler, 25x14cm./1987, 50x50cm./1989.

Resim 2.9 Fahri Sümer, Nargile İçen, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 1995.

⁴⁹ bk. <http://artshopgaleri.com/portfolio/cavit-atmaca/#&gid=1&pid=36>. (erişim tarihi: 23.05.2018).

Fahri Sümer, minyatürdeki iki boyutlu yüzeysellikten etkilenecek bunu bazı resimlerinde uygulamıştır. Pazaryeri, Çeşmebaşı, Yağlı Güreş, Deve Güreşi, Köy Düğünü adlı köy yaşantısını anlatan eserlerinde minyatür etkisini görmek mümkündür.

Köy Düğünü, Tuv. Üz. Y. B., 1986

Köy Düğünü, Metal Baskı, 1987

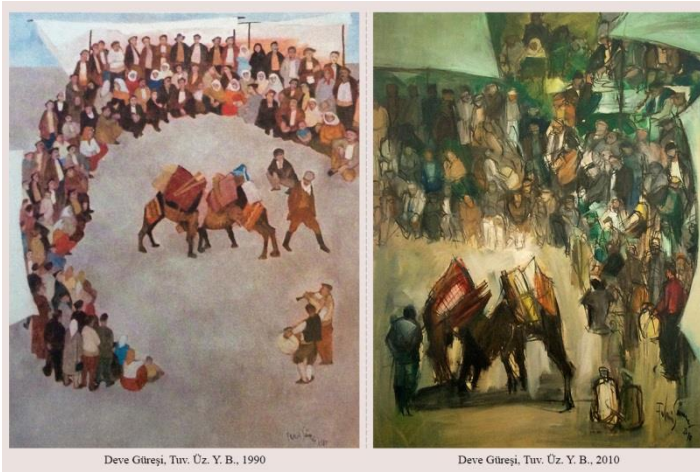

Köy Düğünü, Tuv. Üz. Y. B., 1990

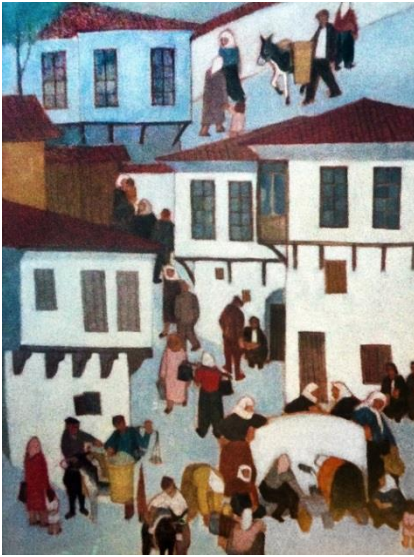
Resim 2.10 Fahri Sümer, Köy Düğünü, 80x60cm./ 1986, 50x40cm./1987, 85x65cm./1990.

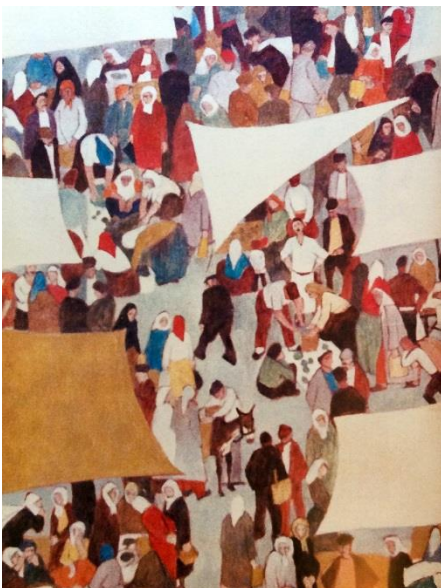
Resim 2.11 Fahri Sümer, Yağlı Güreş, Tuv. Üz. Y. B., 80x65cm., 1989.

Resim 2.12 Fahri Sümer, Deve Güreşi, 116x86cm./1990, 117x89cm./2010.

Resim 2.13 Fahri Sümer, Çeşmebaşı, Tuv. Üz. Y. B., 85x65cm., 1990.

Resim 2.14 Fahri Sümer, Pazaryeri, Tuv. Üz. Y. B., 80x65cm., 1994.

Fahri Sümer tarih karşısında kendini sorumlu görerek, Batı Anadolu'daki merkezi yerleşim anlayışının tipik özelliklerini taşıyan Türk evlerinin, konaklarının ve bu paralelde yöre yaşantısını resmetmektedir.⁵⁰ Mümtaz Sağlam'a göre "Bu yapıların genel dış mimari karakterinin belirleyici olduğu cadde - sokak görünüşleri, sanatçı duyarlılığının kayıtsız kalamayacağı bir pitoreski de sunmaktadır".⁵¹

Fahri Sümer, öncelikle Şirince evlerini ikinci olarak Muğla/Milas, Karabük/Safranbolu evlerini resimlerine model olarak almıştır. Sümer'in bazı resimlerinde tipik Türk evlerinin sokak ve caddelerinin birbirine benzemesinden dolayı yerleri ayırt etmek zordur. Ancak tüm eserleri için bu geçerli değildir. Resimlerindeki kompozisyonlara bakıldığında ince uzun dar sokakların sağ veya sol yanlarına dizilmiş evler görülmektedir. Sümer'in resimleri göz hizasında değildir, aşağıdan yukarıya doğru diyagonal bir kıvrımla sokaklar evlere bağlanmıştır. Sokak ve cadde yapısı soyutlama eylemi içerisinde resmedilmiştir. Bazı eserlerinde ise evleri, tepeden görünüşleri ile betimlemiştir.

Resim 2.15 Fahri Sümer, Muğla/Milas, Tuv.Üz.Y.B., 46x55 cm., 1990.

Resim 2.16 Fahri Sümer, Şirince, Tuv.Üz.Y.B., 55x46cm., 1995.

⁵⁰ Sağlam, 1997: 128.

⁵¹ Sağlam, 1997: 132.

Resim 2.17 Fahri Sümer , Muğla/Milas ,Tuv.Üz.Y.B., 46x55cm., 1995.

Resim 2.18 Fahri Sümer, Şirince, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1995.

Resim 2.19 Fahri Sümer, Muğla/Milas, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1995.

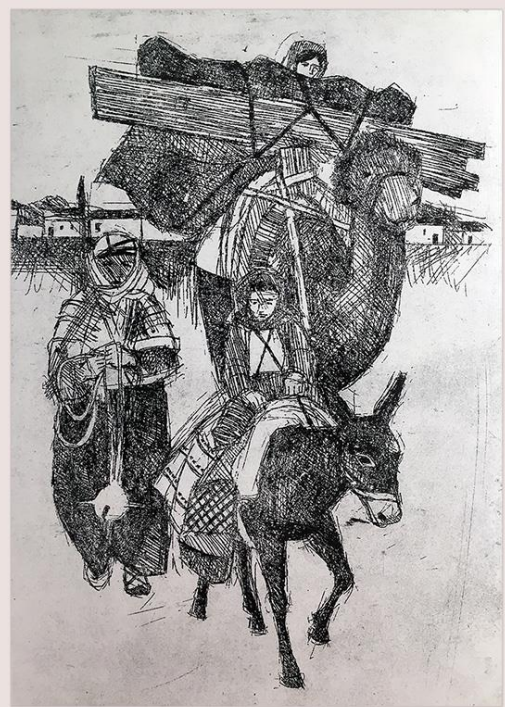

Resim 2.20 Fahri Sümer, Şirince, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1995.

Fahri Sümer, Zeytin Toplayanlar, Pamuk Toplayanlar, Bağbozumu, Yoğurt Yapanlar, Ekmek Yapanlar, Tarlada Çapa Yapanlar, Pazar Yeri, Çeşmebaşı, Yağlı Güreş, Deve Güreşi, Kahvede Oturan Erkekler, Nargile İçenler, Ayakkabıcı, At Arabası, Göç, Un Değirmeni, Köy Düğünü, Düğün Ziyaret konulu resimlerinde, başlangıçta tanıklığının samimi ifadeleri sonraki yıllarda ustalaşmış bir fırçanın konuları olarak varlıklarını korumuştur.⁵²

Göç, Tuv. Üz. Y. B., 1977

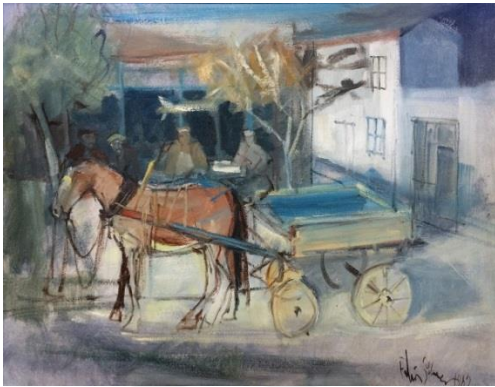
Göç, Metal Baskı, 1987

Resim 2.21 Fahri Sümer, Göç, 100x70m./1977, 22x15cm./1987.

⁵² Karayağmurlar, 2004: 16.

Resim 2.22 Fahri Sümer, Ayakkabıcı, Tuv.Üz.Y.B., 60x50cm., 1989.

Resim 2.23 Fahri Sümer, At Arabası, Tuv.Üz.Y.B., 46x55cm., 1989.

Resim 2.24 Fahri Sümer, Un Değirmeni, Tuv. Üz. Y. B., 61x81cm., 2007.

Fahri Sümer'in köy yaşamını konu alan resimleri, köyle ilgisi kesilmiş insanların yeniden toprakla, köy yaşantısıyla ilişki kurmalarında bir aracı olmuştur.⁵³ Fahri Sümer emekçilerin sanatçısıdır. Resimleriyle Anadolu/köy yaşamının aynası olmuştur.

⁵³ Karayağmurlar, 2004: 12.

2.1.1.2. İzmir Kent Manzaraları

Fahri Sümer 1980’li yıllardan bu yana yaşadığı kent olan İzmir’i ayrı bir özenle resmetmiştir. Sanatçı için İzmir, vazgeçilmez bir konu alanı olmuştur. Kırsal içerikli konu duyarlılığının yanı sıra yaşadığı kent gerçeğine kayıtsız kalmamıştır.⁵⁴ Sümer kırsal yaşam alanlarına yönelik bakışını, kentli temalara taşımıştır.⁵⁵ Sümer görsel dilin olanaklarıyla henüz tam olarak ifade edilmemiş bu kentin cadde ve sokak görüntülerini özenle seçmiş ve değişik açılardan betimleyerek unutulmaz kent peyzajlarına dönüştürerek anı ölümsüzleşmiştir.⁵⁶

Köy manzaraları içinde betimlediği tipik Türk evlerindeki cadde ve sokak görüntüleri, aynı tema içerisinde İzmir kentini simgeleyen yerler üzerinden yeniden şekillenmiştir. İzmir kentinin bilinen yerlerinden biri olan Alsancak’ta tarihi Rum evlerinin bulunduğu Muzaffer İzgü ve Gazi Kadınlar sokağından, Kemeraltı çarşısının tarihi dükkanlarının bulunduğu sokaklardan kesitler sunmuştur. Tarihi mekanları, figürleri soyutlayarak çizgisel bir anlatımla betimlemiştir.

Resim 2.25 Fahri Sümer, Gazi Kadınlar Sokağı/Alsancak, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1995.

⁵⁴ Sağlam, 1997: 128.

⁵⁵ Sağlam, 2011: 16.

⁵⁶ Sağlam, 2011: 17.

Resim 2.26 Fahri Sümer, Muzaffer İzgü Sokak, Metal Baskı, 25x33cm., 2005.

Resim 2.27 Fahri Sümer, Kemeraltı, Metal Baskı, 33x25cm., 2005.

Resim 2.28 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2010.

Resim 2.29 Fahri Sümer, Kemeraltı, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm., 2010.

Resim 2.30 Fahri Sümer, Kemeraltı, Kağıt Üz. S. B., 40x30cm., 2010.

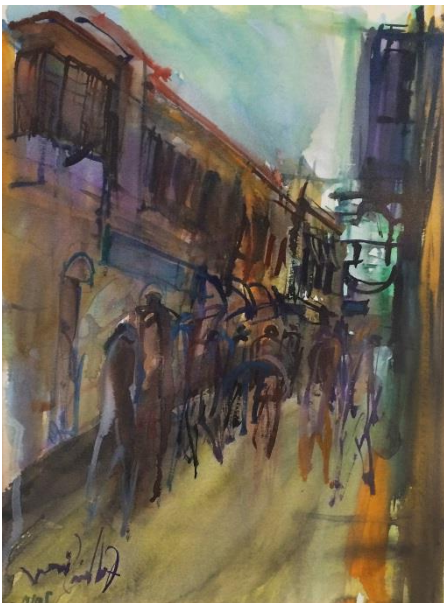
Resim 2.31 Fahri Sümer, Alsancak, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm., 2010.

Resim 2.32 Fahri Sümer, Alsancak, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 2010.

Resim 2.33 Fahri Sümer, Gazi Kadınlar Sokağı, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2010.

Resim 2.34 Fahri Sümer, Alsancak, Kağıt Üz. S.B., 40x30cm., 2010.

Resim 2.35 Fahri Sümer, Alaçatı, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 2011.

Resim 2.36 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2011.

Resim 2.37 Fahri Sümer, Kemeraltı, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm., 2011.

Resim 2.38 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 2011.

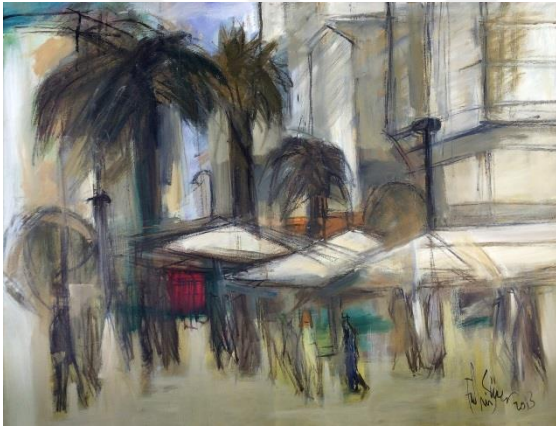
Resim 2.39 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 46x38cm., 2011.

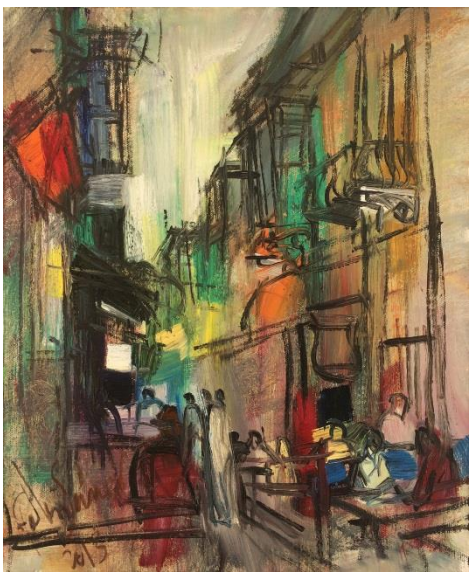
Resim 2.40 Fahri Sümer, Alsancak, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2013.

Resim 2.41 Fahri Sümer, Alsancak, Tuv. Üz. Y. B., 46x38cm., 2013.

Resim 2.42 Fahri Sümer, Alsancak, Tuv. Üz. Y. B., 90x116cm., 2013.

Resim 2.43 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 46x38cm., 2013.

Resim 2.44 Fahri Sümer, Alaçatı, Tuv. Üz. Y. B., 81x65cm., 2013.

Resim 2.45 Fahri Sümer, Muzaffer İzgü Sokak, Tuv.Üz.Y.B., 100x125cm., 2014.

Resim 2.46 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 92x65cm., 2014.

Resim 2.47 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv. Üz. Y. B., 73x60cm., 2015.

Resim 2.48 Fahri Sümer, Alsancak, Tuv. Üz. Y. B., 50x65cm., 2015.

Resim 2.49 Fahri Sümer, Kemeraltı, Tuv.Üz.Y.B., 73x60cm., 2018.

Fahri Sümer olağan yaşantının sürekliliğinden enstantaneler sunmaktadır.⁵⁷ Kıyı - kent yaşamına ilişkin sahneleri; karda, yağmurda, güneşli bir havada süregiden yaşamı ustaca resmetmektedir.⁵⁸ Yaşadığı yörenin, İzmir'in ve Ege bölgesinin zihinlerde yer etmiş pitoreski yerine (İzmir kentinin simgesi olan saat kulesi gibi bilinen bir yeri) kendi iç dünyasını ve izlenimlerini soyut bir kurguyla birleştirip soyutlama eylemi içerisinde anlatmıştır.

Resim 2.50 Fahri Sümer, Saat Kulesi, Tuv.Üz.Y.B., 65x50cm., 2015.

Fahri Sümer, İzmir ve Ege'yi kendi perspektifinden belgelerken, bunu, mimari unsurları öne çıkararak değil, plastik kaliteyi yepyeni kompozisyon olanaklarıyla keşfederek adeta gerçek sahneden kısmen uzaklaştırarak yapmıştır. Sonuçta simgesel bir görüntü ortaya çıkmıştır. Simgesel görüntünün ortaya çıkmasının, en önemli unsuru doğaçlama ve soyutlamadır.⁵⁹

Fahri Sümer, resimlerinde işlediği temaları, kendine özgü bir yaklaşımla betimlemiştir. Sümer, resimlerine konu olan Pasaport İskelesini, alışılmış kompozisyon ilkelerini, klasik

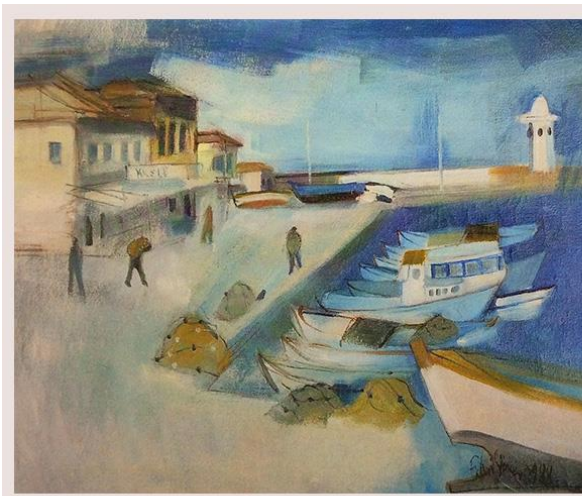
⁵⁷ Sağlam, 1997: 128; Sağlam, 2011: 17.

⁵⁸ Sağlam, 2011: 15.

⁵⁹ Sağlam, 1997: 128.

kaynaklardan gücünü alan biçimleme anlayışını aşan bir yaklaşımla resmetmiştir. İzleyiciyi alışılmadık bir seyir eksenine oturtan sanatçı, yorum serbestliğinin hazzıyla baş başa kalmıştır.⁶⁰

Fahri Sümer kıyı - kent estetiğine eklemeye bulunduğu bu peyzajları, izlenimci kuşağın coşkulu renk tercihleriyle dile getirdiği tarzın ya da yurtiçi resim gezilerinde karşımıza çıkan yerellik düşüncesinin hem devamı hem de oluşum sürecindeki değişiklikler nedeniyle ayrı bir yorumu gibi görülmektedir.⁶¹ Sümer kıyı - kent peyzajlarında Pasaport İskelesi, Urla İskelesi, Urla Feneri vazgeçilmez kompozisyonları arasında yer almaktadır. Sümer, balıkçıları, tekneleri, denizi İzmir kent manzaraları içinde izleyiciye sunmaktadır.

Urla Feneri, Tuv. Üz. Y. B., 1988

Urla Feneri, Tuv. Üz. Y. B., 2005

Resim 2.51 Fahri Sümer, Urla Feneri, 44x54cm./1988, 45x53cm./2005.

⁶⁰ Sağlam, 1997: 132.

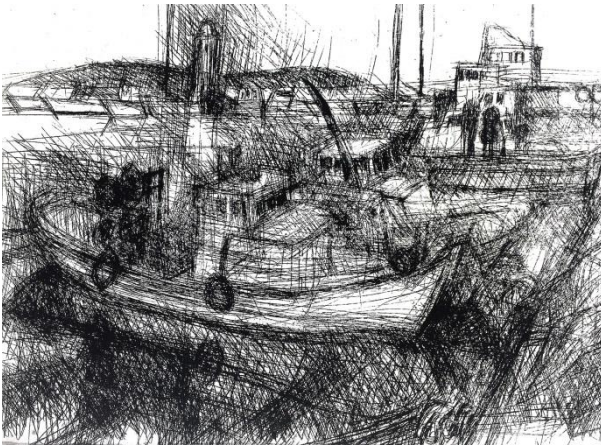
⁶¹ Sağlam, 1997: 132.

Resim 2.52 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Metal Baskı, 33x24cm., 2005.

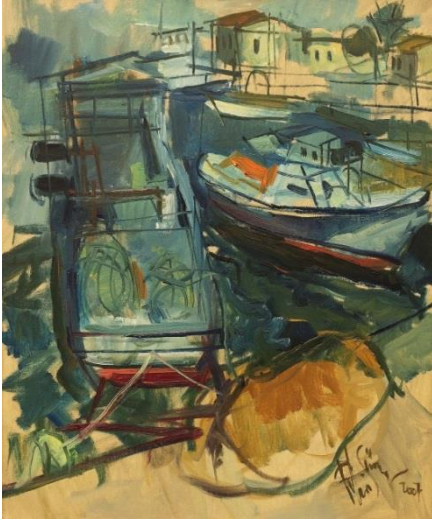
Resim 2.53 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Metal Baskı, 33x24cm., 2005.

Resim 2.54 Fahri Sümer, Urla Feneri, Metal Baskı, 23x32cm., 2006.

Resim 2.55 Fahri Sümer, Balıkçılar, Metal Baskı, 33x24cm., 2006.

Resim 2.56 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 2007.

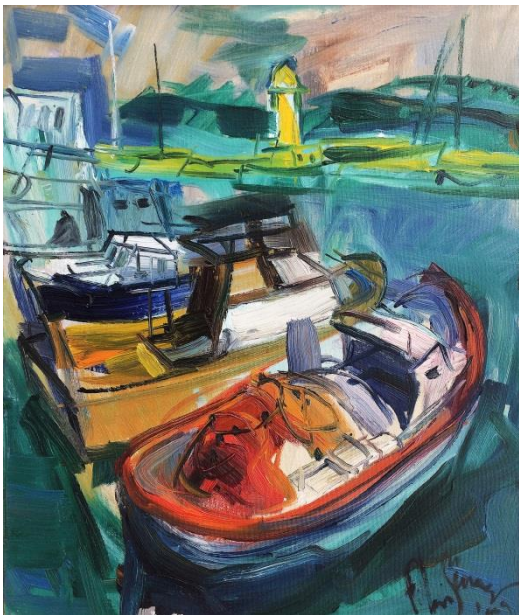
Resim 2.57 Fahri Sümer, Urla Feneri, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2007.

Resim 2.58 Fahri Sümer, Balıkçılar, Tuv. Üz. Y. B. 46x55cm., 2007.

Resim 2.59 Fahri Sümer, Balıkçı, Tuv. Üz. Y. B., 38x46cm., 2008.

Resim 2.60 Fahri Sümer, Urla Feneri, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 2009.

Resim 2.61 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv.Üz. Y. B., 46x55cm., 2010.

Resim 2.62 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv.Üz. Y. B., 38x46cm., 2010.

Resim 2.63 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Kağıt Üz. S. B., 40x30cm., 2010.

Resim 2.64 Fahri Sümer, Urla Feneri, Kağıt Üz. S. B., 40x30cm., 2010.

Resim 2.65 Fahri Sümer, Urla Feneri, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm., 2010.

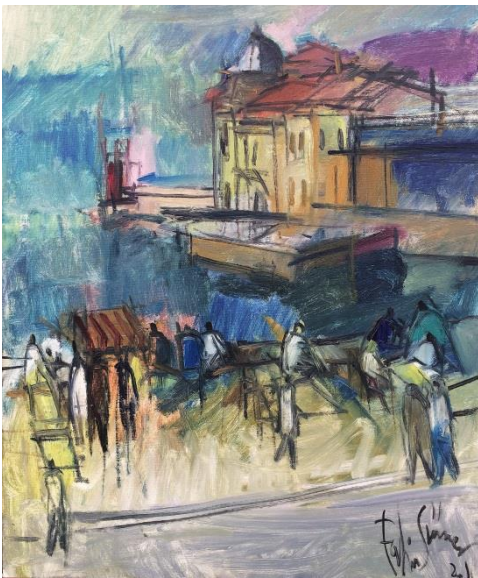
Resim 2.66 Fahri Sümer, Balıkçılar, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm., 2010.

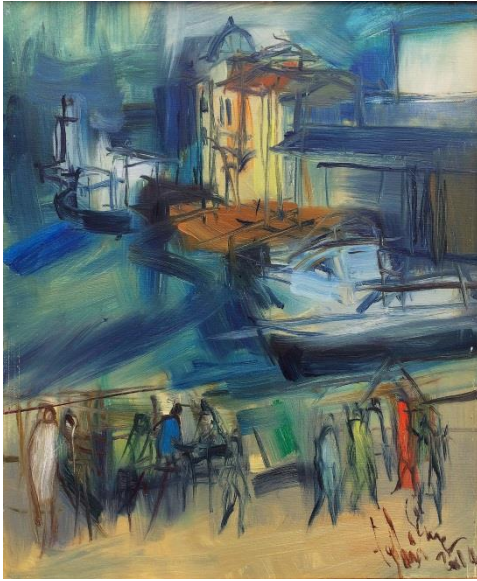
Resim 2.67 Fahri Sümer, Tekneler, Kağıt Üz. Y. B., 30x40cm., 2010.

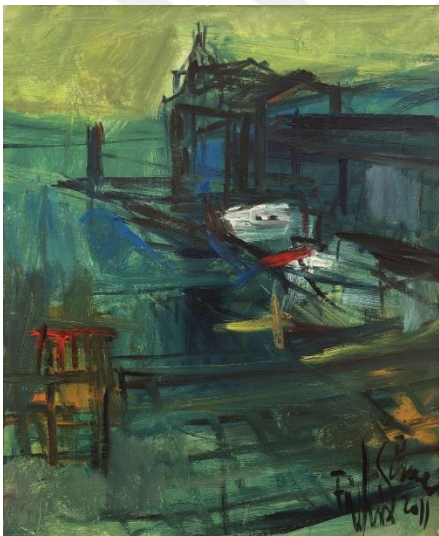
Resim 2.68 Fahri Sümer, Tekneler, Kağıt Üz. Y. B., 30x40cm., 2010.

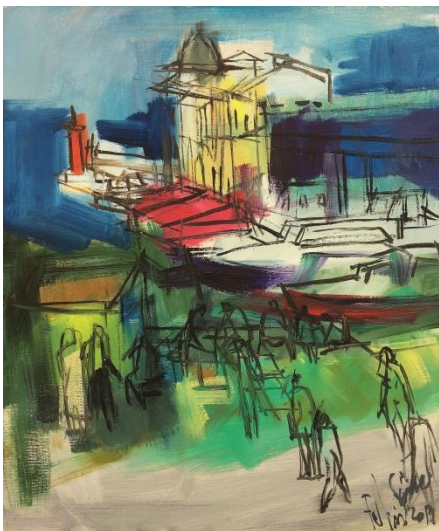
Resim 2.69 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Tuv.Üz.Y.B., 55x46cm., 2011.

Resim 2.70 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Tuv.Üz.Y.B., 55x46cm., 2011.

Resim 2.71 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Tuv.Üz.Y.B., 46x38cm., 2011.

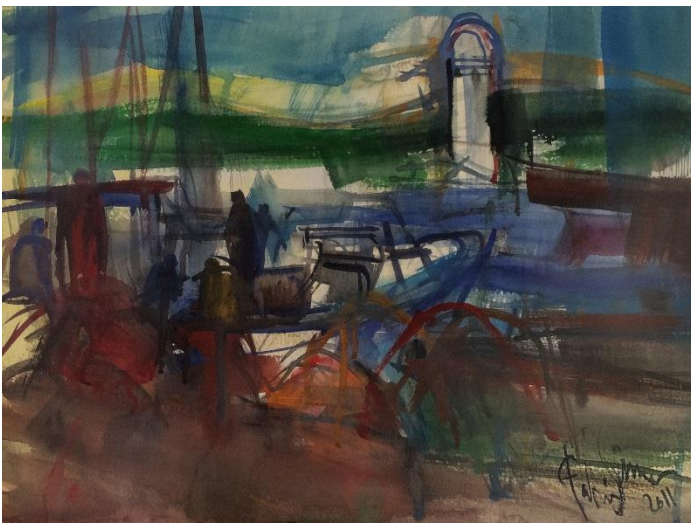
Resim 2.72 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Tuv.Üz.Y.B., 55x46cm., 2011.

Resim 2.73 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv.Üz.Y.B., 55x46cm., 2011.

Resim 2.74 Fahri Sümer, Urla Feneri, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm.,2011.

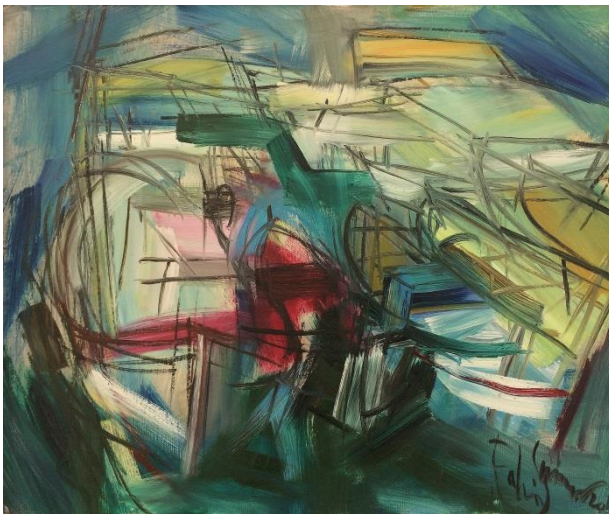
Resim 2.75 Fahri Sümer, Urla Feneri, Kağıt Üz. S. B., 30x40cm.,2011.

Resim 2.76 Fahri Sümer, Balıkçılar, Tuv. Üz. Y. B., 50x61cm., 2011.

Resim 2.77 Fahri Sümer, Tekneler, Tuv. Üx. Y. B., 46x55cm., 2011.

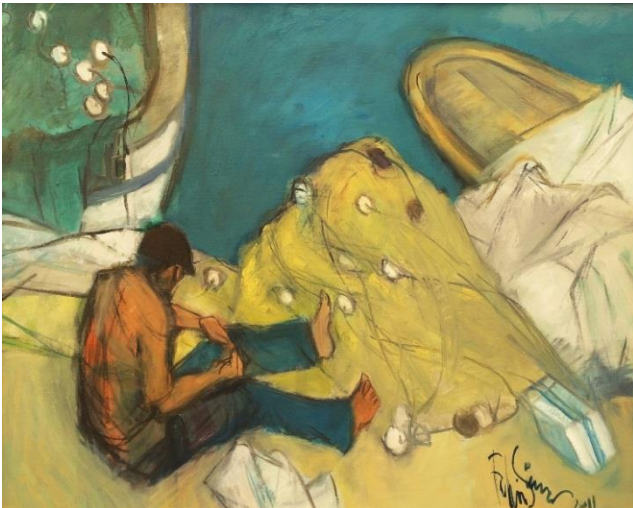
Resim 2.78 Fahri Sümer, Tekneler, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2011.

Resim 2.79 Fahri Sümer, Balıkçı, Tuv. Üz. Y. B., 92x74cm., 2011.

Resim 2.80 Fahri Sümer, Balıkçı, Tuv. Üz. Y. B., 74x92cm., 2011.

Resim 2.81 Fahri Sümer, Balıkçı, Tuv. Üz. Y. B., 65x80cm., 2011.

Resim 2.82 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 60x73cm., 2012.

Resim 2.83 Fahri Sümer, Urla Feneri, Tuv. Üz. Y. B., 50x61cm., 2012.

Resim 2.84 Fahri Sümer, Tekneler, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2012.

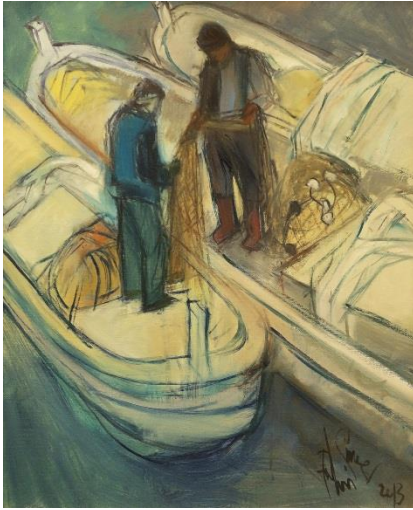
Resim 2.85 Fahri Sümer, Balıkçılar, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2012.

Resim 2.86 Fahri Sümer, Balıkçı, Tuv. Üz. Y. B., 70x50cm., 2012.

Resim 2.87 Fahri Sümer, Balıkçı, Tuv. Üz. Y. B., 60x50cm., 2013.

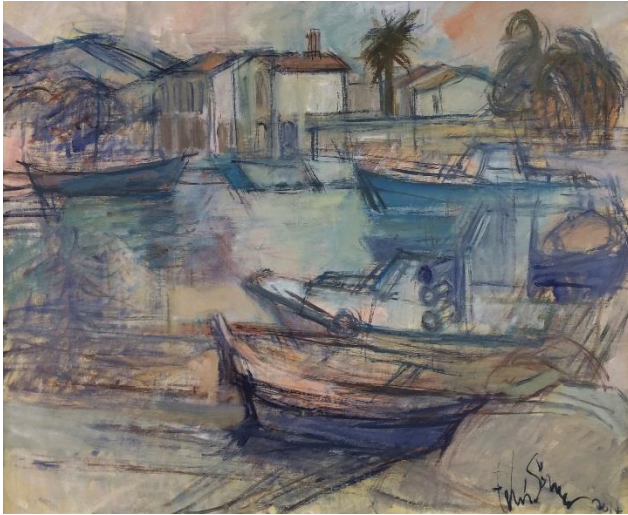
Resim 2.88 Fahri Sümer, Balıkçılar, Tuv. Üz. Y. B., 60x50cm., 2013.

Resim 2.89 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Kağıt. Üz. S. B., 30x40cm., 2014.

Resim 2.90 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Kağıt. Üz. S. B., 40x30cm., 2014.

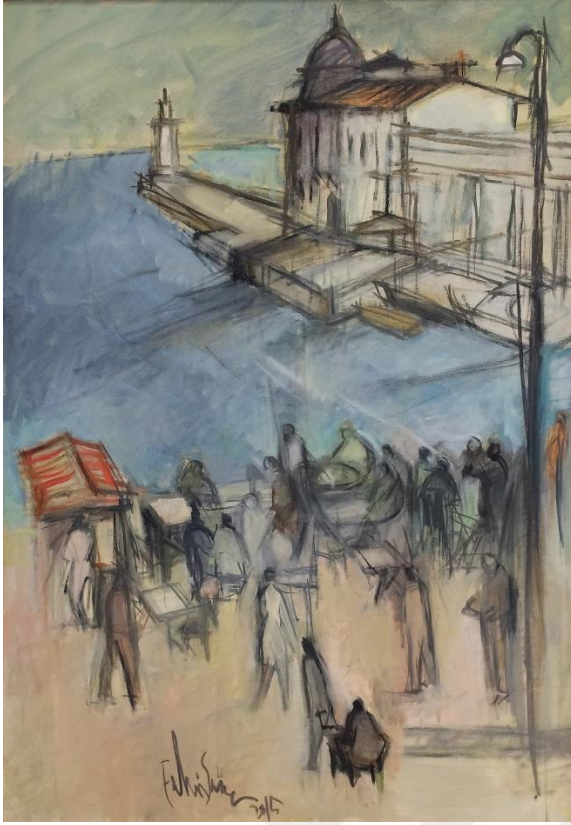
Resim 2.91 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 60x73cm., 2014.

Resim 2.92 Fahri Sümer, Balıkçılar, Tuv. Üz. Y. B. 55x46cm., 2014.

Resim 2.93 Fahri Sümer, Balıkçılar, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2014.

Resim 2.94 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 92x65cm., 2015.

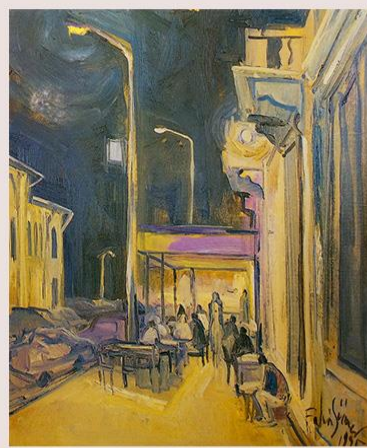
Fahri Sümer kıyı - kent görünümüne ek olarak akşam saatlerine ilişkin gece yaşamını konu alan sahneler de yer vermiştir.⁶² Sümer, özellikle 1995 - 1997 yılları arasında salt bir kompozisyon özgünlüğü bağlamında çeşitlediği gece konulu peyzajları, dışavurumcu ve doğaçlama süreçlerine rengin psikolojik etkilerini de katarak zenginleşen bir düşünce üzerinde oluştuğu görülmektedir.⁶³ Gece peyzajları, Ege'nin kıyı - kent görünümlerinden farklı bir betime dönüşmüştür. "Kuşadası'nda Gece", "Alsancak'ta Gece", "Kordon'da Gece" görüntülerinin ait olduğu cadde ve sokakla bağlantısı kopmuştur.⁶⁴ Sümer'in gece resimlerinde görülen mavi ve sarı rengin hakimiyeti, gecenin karanlığında girdaba kapılarak dönen gökyüzünün verilişi Vincent Van Gogh'un "Yıldızlı Gece" ve "Kafe Terasta Gece" eserlerini anımsatmaktadır⁶⁵. Van Gogh'un resimlerinde görülen gökyüzünün girdaplı verilişi ve kullandığı renkler, Sümer'i etkilemiştir. Sümer'in gece resimleri, Van Gogh'un ruhunu taşımaktadır. Bu etkileşimlerin ve benzerliklerin yanı sıra Sümer gece resimlerindeki kompozisyonları Van Gogh'un "Kafe Terasta Gece" eserindeki kompozisyon kurgusunda - sokak, evler, kafe ve kafede oturan insanlar şeklinde- betimlemiştir.

⁶² Sağlam, 2011: 17.

⁶³ Sağlam, 1997: 142; Sağlam, 2011: 16.

⁶⁴ Sağlam, 1997: 142.

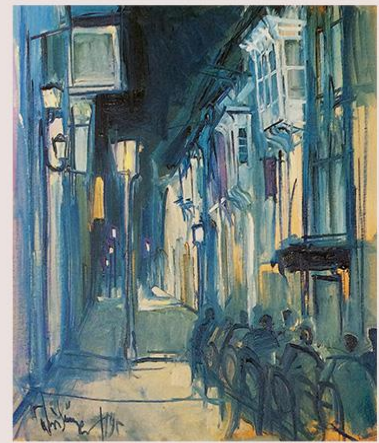
⁶⁵ bk. Tralbaut, 1969: 302.

Kordon'da Gece, Tuv. Üz. Y. B., 1995

Kuşadası'nda Gece, Tuv. Üz. Y. B., 1995

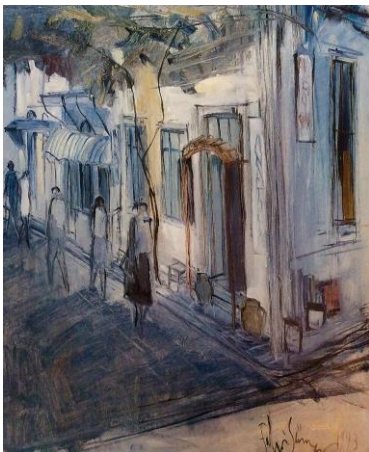
Alsancak'ta Gece, Tuv. Üz. Y. B., 1995

Resim 2.95 Fahri Sümer, Gece Resimleri, 55x46cm.

Fahri Sümer'in sanat yaşamında önemli bir yere sahip olan İzmir kent dokusu ve insanların sosyal yaşamı eserlerine yansımıştır. Alsancak, Kemeraltı, Pasaport, Urla, Çeşme, Foça konuları, resimlerinde hızla çoğalmıştır.

Resim 2.96 Fahri Sümer, Alaçatı, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1990.

Resim 2.97 Fahri Sümer, Foça, Tuv. Üz. Y. B., 55x46cm., 1993.

2.1.2. Natürmort

Fahri Sümer, lise yıllarında resme natürmort ile başlamıştır. Bu döneminde tek renkte, mavinin her tonunu kullanarak çalışmalar yapmıştır. Sanatçımız o yıllarda yaptığı çalışmaları belgelememiştir. Bu yüzden o dönem eserlerine ulaşılamamıştır. Sümer'in atölyesinde yakın tarihli natürmort konulu resim çalışmaları bulunmaktadır.

Fahri Sümer, 2016 yılında çınar yapraklarını konu olarak çalışmaya başlamıştır. Bu konuya yönelmesini şöyle ifade etmektedir:

Bir gün atölyeme gelirken ağacın altında kurumuş, solmuş yaprakları gördüm ve toplayıp atölyeme getirdim. Ağaçtan dökülen kurumuş ve solgun yapraklar bende yoğun bir duygu yarattı. Emin değilim, belki yaşamın sonunu çağırıyor. Belki de yas tutan bir ağaç beliriyor zihnimde... Bu duygularımı, hislerimi tuvale dökmeye karar verdim.⁶⁶

Fahri Sümer, duvarda demet halinde asılı mor soğanları, masaya yaydığı beyaz örtünün üstünde bir araya getirdiği objeleri kurgusal bir kompozisyon ile resmetmiştir. Atölyesinde yeni başladığı lahana temalı natürmort çalışmasına devam etmektedir.

Fahri Sümer lise yıllarından sonraki dönemlerinde yoğun olarak natürmort çalışmamıştır.

Fotoğraf 2.1 Çınar Yaprakları, Atölye, 2018.

⁶⁶ Fahri Sümer ile söyleşi, 13. 04. 2018, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

Resim 2.98 Fahri Sümer, Çınar Yapağı, Tuv. Üz. Y. B., 50x60cm., 2016.

Fotoğraf 2.2 Mor Soğanlar, Atölye, 2018.

Resim 2.99 Fahri Sümer, Natürmort, Tuv. Üz. Y. B., 60x40cm., 2018.

Fotoğraf 2.3 Fahri Sümer, Atölye, 2018.

Resim 2.100 Fahri Sümer, Natürmort, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2018.

Fotoğraf 2.4 Fahri Sümer, Atölye, 2018.

2.1.3. Portre - Oto portre

Fahri Sümer, lise yıllarında natürmort ile birlikte portre de yoğun olarak çalışmıştır. Sümer, portre ve oto-portreyi konu tercihi olarak nadiren ele almıştır. Atölyesinde sadece 1958, 1991, 2016 yıllarında yaptığı oto-portre çalışmaları bulunmaktadır.

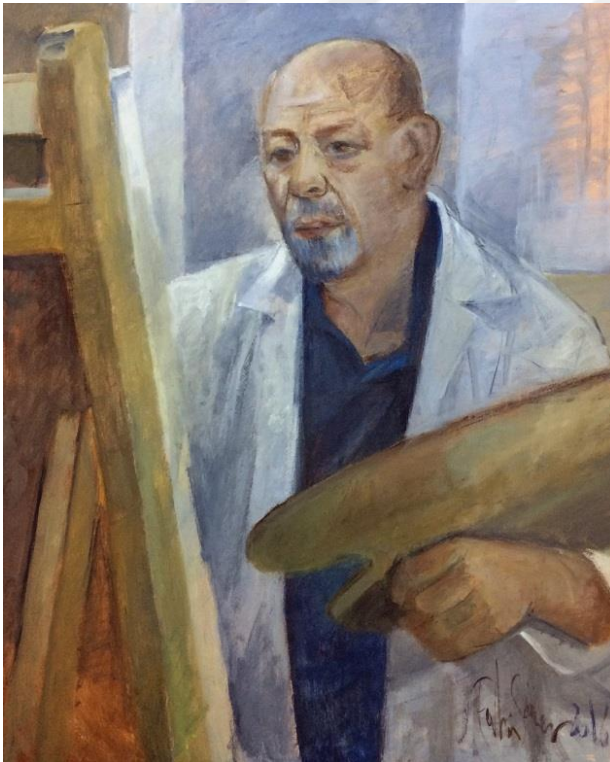
Sanatçının var olan oto-portre eserlerinden, 1958 yılında ele aldığı çalışmasında sanatçı kendini açık bir alanda büyük bir kentin içinde arkasında binalar, tam merkezde konumlanmış ve ön cepheden vermiştir. Ellerinde paleti ve fırçası, şövale üzerindeki tuvali karşısında resim yaparken resmetmiştir. 1991 ve 2016 tarihli çalışmalarında sanatçı kendini atölyesinde, kapalı bir mekan içinde, bir elinde paleti ile şövale üzerindeki tuvali karşısında resim yaparken tasvir etmiştir. 1991 tarihli oto-portresinde vücudu cepheden, başı 4/3 profilden, 2016 tarihli oto-portresinde ise kendini cepheden betimlemiştir. 1958 ve 1991 tarihli oto-portre eserlerinde sanatçı izleyici ile göz teması içindedir. 2016 tarihli oto-portre eserinde ise sanatçı üzerinde çalıştığı esere odaklanmıştır. Renk olarak üç eserinde de mavi ve mavinin tonlarını kullanmıştır.

Resim 2.101 Fahri Sümer, Oto-portre, Tuv.Üz.Y.B., 81x65cm., 1958.

Resim 2.102 Fahri Sümer, Oto-portre, Tuv.Üz.Y.B., 80x60cm., 1991.

Resim 2.103 Fahri Sümer, Oto-portre, Tuv.Üz.Y.B., 60x50cm., 2016.

2.1.4. Nü

Fahri Sümer, canlı modelden çalıştığı nü'leri konu olarak yoğun bir şekilde resmederek çizgilerle, her modelin yapısal ve kişilik özelliklerini vurgulamaktadır. Sanatçı, nü konusunu tasarım öğelerini (çizgi, renk ve ton) kullanmak, resim yapmak için seçmiştir. Peyzajlarından sonra yoğun olarak çalıştığı diğer bir konudur.

Sanatçı nü eserlerini iç mekanda ve sadece kadın figürü üzerine çalışmıştır. Kadınları, oturur ya da yatar bir kompozisyon içerisinde resmetmiştir. Kadın vücudunun anatomisini gerçekçi bir şekilde vermiştir. Sanatçının çizgisel üslubu, modellerin vücut kıvrımlarında görülmektedir. Ağırlıklı mavinin etkisi görülmeyle birlikte canlı renklerde sarı, pembe, yeşil, kırmızı kullanmıştır.

Resim 2.104 Fahri Sümer, Nü, Kağıt. Üz. S. B., 30x23cm., 1989.

Resim 2.105 Fahri Sümer, Nü, Tuv. Üz. Y. B., 80x100cm., 2003.

Resim 2.106 Fahri Sümer, Nü, Tuv. Üz. Y. B., 71x59cm., 2004.

Resim 2.107 Fahri Sümer, Nü, Tuv.Üz. Y. B., 60x72cm., 2015.

Resim 2.108 Fahri Sümer, Nü, Tuv. Üz. Y. B., 73x60cm., 2015.

Resim 2.109 Fahri Sümer, Nü, Tuv. Üz. Y. B., 63x80cm., 2015.

2.2. Fahri Sümer'in Resim Tekniği

Fahri Sümer, resimlerinde öncelikle taslak yaparak deseni ortaya çıkarmaktadır. Desen çalışmalarını, yaşadığı coğrafi ve sosyal çevreden aldığı izlenimler ile oluşturmaktadır. Taslak olarak oluşturduğu desenleri yağlı boya, sulu boya, özgün baskı teknikleri ile atölyesinde çalışmaktadır. Sümer bu tekniklere sadık kalıp farklı malzemeler kullanmamıştır. Sümer'in yoğun olarak kullandığı teknik yağlı boyadır. Sanatçı yağlı boya tekniğinden sonra yoğun kullandığı diğer bir teknik ise sulu boyadır. Özgün baskı tekniklerini yağlı boya ve sulu boya tekniği kadar yoğun kullanmamıştır.

Fahri Sümer, resimlerinde işlediği konuları, kullandığı tekniklerin tümünde uygulamıştır. Örneğin Urla İskeleyi ya da Pasaport İskeleyi konusunu yağlı boya, sulu boya ve özgün baskı tekniklerinin tümünde kullandığı görülmektedir. Sümer'in resimlerindeki konu tercihleriyle teknikleri bir bütünlük içindedir.

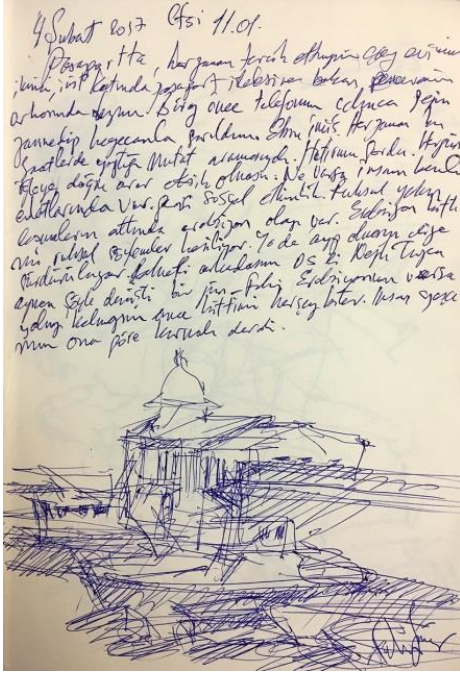
Fahri Sümer, ışığın büyük ustası Rembrandt'ın resim tekniğinden etkilenmiştir. Rembrandt'ın resme açık-koyu alanlarla başlaması ve resme ilk başlangıcında geniş fırçayla büyük renk alanlarını belirli tonlarda toprak renklerle, bol yağlı büyük lekeler atması Sümer'i etkileyen unsurlardır. Sanatçıya göre "Resim resimden öğrenilir ve resimde ilerlemek birini beğenmek, birinden etkilenmektir."⁶⁷ Sümer de Rembrandt'ın tekniğini beğenmiş ve ondan etkilenmiştir. Rembrandt'ın tekniğindeki açık-koyu alanlar, resme toprak renklerle başlaması Sümer'in tekniğine uyguladığı özelliklerdir. Fakat Sümer'in tekniğine genel anlamda bakıldığında Rembrandt ile doğrudan bir benzerlik kurulamamaktadır. Sümer'e göre "Rembrandt'ın tekniği Rembrandt için iyidir. Aslında sanat kişiye özeldir."⁶⁸ Sümer, Rembrandt'ın tekniğinden etkilenmesi, beğenmesi Rembrandt gibi yapması anlamına gelmemektedir.

⁶⁷ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

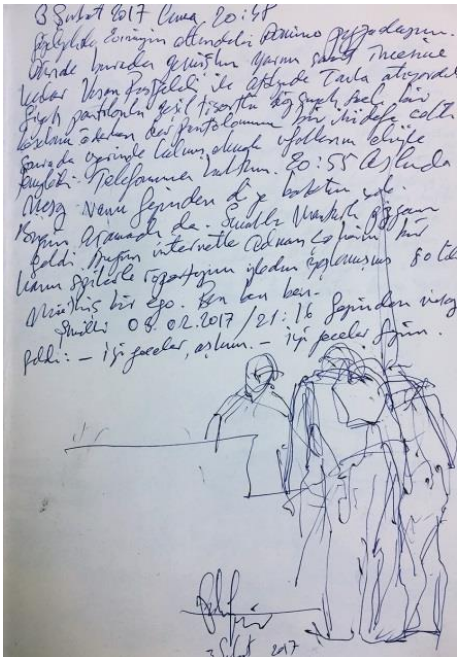
⁶⁸ Fahri Sümer ile sanat hayatı üzerine söyleşi, 12. 12. 2017, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

2.2.1. Desen Çalışmaları (Taslak)

Fahri Sümer, çantasından ayırmadığı desen defterini gittiği her yere taşımıştır. Gördüğü, tanık olduğu manzaraları karakalem ile kağıda aktarmaktadır. Desen, Sümer'in resminde önemli bir basamaktır. Atölyesinin her köşesinde göze çarpan desen defterleri bunu desteklemektedir. Zaman zaman, oluşturduğu taslaklara notlar ekleyerek o taslağın hikayesini anlatmaktadır.

Resim 2.110 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Kağıt Üzerine Tükenmez Kalem, 30x21cm., 2017.

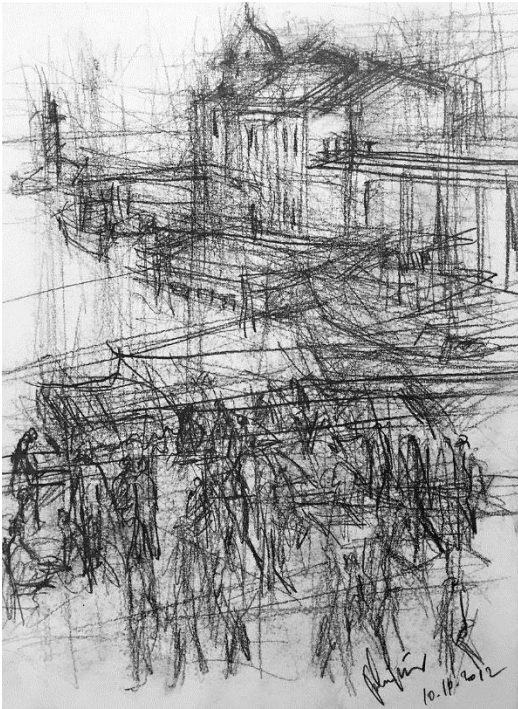
Resim 2.111 Fahri Sümer, Güzelyalı, Kağıt Üzerine Tükenmez Kalem, 30x21cm., 2017.

Fahri Sümer taslağın önemini şöyle ifade etmektedir:

Resmimin oluşumunda taslak çok önemli bir etkidir. Hala çantamda desen defteri taşıyorum. Taslak çizimi, sanatçıyı besler, dış dünya ile bağ kurmayı sağlar. Biz Akademi’de öğrenciyken hocalarımız taslak çizimine çok önem verirdi. Halil Dikmen, 15 tane taslak çizmeyi derse almazdı. Sürekli taslak çalışılması desende belli bir kaliteyi getirir. Desenin yaşı vardır. İyi bir hoca senin deseninin kaç yaşında olduğunu anlar, kaç yıldır resim yaptığın belli olur.⁶⁹

Resim 2.112 Fahri Sümer, Alsancak, Kağıt Üzerine Karakalem, 21x30cm., 2007.

Resim 2.113 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Kağıt Üzerine Karakalem, 30x21cm., 2012.

⁶⁹ Fahri Sümer ile söyleşi, 13. 04. 2018, Fahri Sümer’in atölyesi, İzmir.

Resim 2.114 Fahri Sümer, Pasaport, Kağıt Üzerine Karakalem, 30x21cm., 2012.

Resim 2.115 Fahri Sümer, Saat Kulesi, Kağıt Üzerine Karakalem, 30x21cm., 2013.

Resim 2.116 Fahri Sümer, Alsancak, Kağıt Üzerine Karakalem, 21x30cm., 2013.

Resim 2.117 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Kağıt Üzerine Karakalem, 21x30cm., 2013.

Resim 2.118 Fahri Sümer, Nü, Kağıt Üzerine Karakalem, 30x21cm., 2016.

2.2.2. Yağlı Boya

Suluboyanın aksine geç kuruma özelliğine sahip olduğundan daha çok uzun süreli çalışmalar için uygundur. Rönesans'tan bu yana en çok uygulanan bir resim tekniğidir. Yağlı boya çalışmasında istenmeyen yerler sonradan düzeltilebilir ve resimler uzun ömürlü olduğu için tercih edilir.

Fahri Sümer, paletindeki yağlı boya renklerini, bir harmoni içinde uzun fırça darbeleriyle tuvale aktarmaktadır. Yağlı boyanın yoğunluğu ve tuval üzerindeki dokusu Sümer'in resimlerinde ön plana çıkmaktadır. Yoğun olarak kullandığı bir tekniktir. Yağlı boyayı yoğun kullanmasının nedeni resme verdiği kalıcı dokudur. Renk, ışık ve biçimler yağlı

boyada etkili bir anlatım oluşturmaktadır. Sanatçının çizgiselliğini/çizgisel üslubunu ön plana çıkarmaktadır.

Fotoğraf 2.5 Fahri Sümer'in Yağlı Boya Paleti, Atölye, 2018.

Resim 2.119 Fahri Sümer, Pasaport İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 100x80cm., 2012.

Resim 2.120 Fahri Sümer, Urla İskelesi, Tuv. Üz. Y. B., 65x80cm., 2013.

2.2.3. Sulu Boya

Sulu boya resimde, renkler arasında güzel bir geçit sağlanır ama yanlışlıkla sürülen renkleri, ıslak süngerle silerek düzeltmek mümkün olmasına karşın çok çabuk kuruduğu için diğer tekniklere göre daha çabuk çalışmayı gerektirir. Sulu boya, yağlı boyanın aksine hızlı kuruyan bir boyadır. Resme başladıktan sonra ara verilip, daha sonra devam edilen bir teknik değildir. Bu sebeplerden dolayı sanatçılar sulu boya tekniğini çok tercih etmemektedir. Dünya Sanat Tarihine bakıldığında sulu boya tekniğini sanat yaşamı boyunca yaptığı eserlerde kullanan İngiliz William Turner⁷⁰, sulu boya manzara ressamlığının en büyük ustası olarak kabul edilmektedir. Sümer de anlık izlenimlerini hemen görsel notlara dönüştüren bir sanatçı olduğu için -yağlı boyadan sonra- sulu boya tekniğini yoğun olarak kullanmıştır.

Fahri Sümer'in sulu boya çalışmalarına bakıldığında, aynı boyutlarda 30x40cm (yatay ölçü) ya da 40x30cm (dikey ölçü) olması göze çarpmaktadır. Sümer bu tek ebatlılığını şöyle ifade etmektedir.

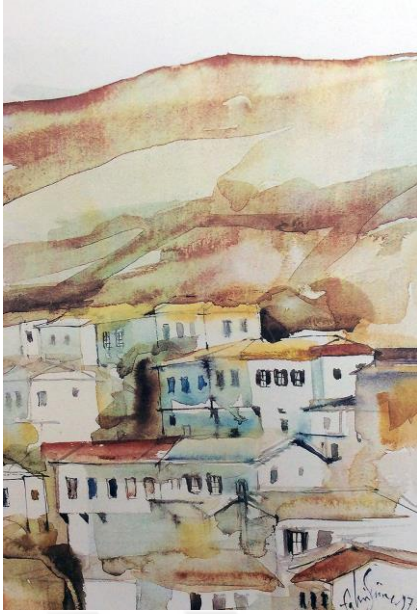
Zorunluluk sonucu tek ebat çalışıyorum. Çünkü direkt çizim yapıyorum ve taşıma kolaylığı için kağıtlarımın hepsini küçük bir çanta içine koyuyorum. Aslında bir dezavantaj gibi görünüyor. Çünkü daha işin başında sınırlarınız belirleniyor. Buna rağmen resim daha taze, yaşamla iç içe oluyor. Düşünmekle anımsanamayacak anı aktarma avantajını yakalıyorum. Anında karar verme, hızlı düşünme gerektiriyor.⁷¹

Resim 2.121 Fahri Sümer, Tarlada Çapa Yapanlar, Kağıt Ü. S. B., 40x30cm., 1991.

⁷⁰ Robinson, 2016: 1-256.

⁷¹ Mercan, 2004: 140.

Resim 2.122 Fahri Sümer, Şirince, Kağıt Üz. S. B., 34x24cm., 1995.

2.2.4. Özgün Baskı

Bir baskının özgün baskı sayılabilmesi için sanatçının imzası ile birlikte toplam baskı sayısı ve her yaprağın kaçınıcı baskı olduğunu gösteren sayının belirtilmiş olması gerekmektedir. Sanatçı özgün baskı tekniklerinden hangisini tercih edecek olursa olsun ön hazırlığını yapmak zorundadır. Bu ön hazırlık sırasında sanatçı ilk olarak yapacağı resmin desenini çıkarmaktadır. Sanatçı çıkardığı desenleri tercih ettiği özgün baskı tekniğine uygun kalıpları kendi oluşturmaktadır. Yüz adet basılacak ise her baskı işlemi tamamlandığında resmin altına imza, tarih ve yüz adet baskıda kaçınıcı olduğu (5. Baskı ise 5/100) yazılmaktadır. Özgün baskılarda ilk sıralarda yer alan baskılar son çıkan baskılara göre biraz daha değerli kabul edilmektedir. Çünkü baskı sırasında yıpranma payı sonlara doğru artmaktadır. Bu nedenle ilk baskılar orijinaline daha yakın kabul edilmektedir. Eserin özgünlüğü korunması için baskı işlemleri tamamen bittiği zaman özgün baskı kalıpları kırılmaktadır.⁷²

Fahri Sümer'in, özgün baskı teknikleri içinde metal, serigrafi, linol ve ağaç baskı tekniklerini nasıl uyguladığı alt başlıklar içerisinde ayrıntılı olarak verilmiştir.

2.2.4.1. Metal Baskı (Gravür)

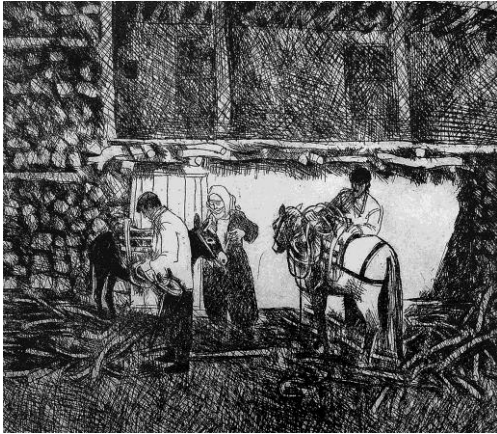
Fahri Sümer oluşturduğu deseni daha sonra metal levha üzerine kazıyarak işlemektedir. Kazıdığı alanları mürekkep ile sıvayıp çukur alanları doldurduktan sonra pres aracılığıyla kağıda aktarmaktadır. Levha üzerinde çukurlaştırılmış bölgelere doldurulan

⁷² bk. Aslier, 1989: 139-150.

mürekkep kağıda basıldığında desen ortaya çıkar. O bölgeler siyah renkli olup desen dışındaki alanlar -kağıt rengini koruyarak- beyaz kalmaktadır. Sümer, özgün baskı tekniği içinde metal baskıyı yoğun olarak kullanmıştır.⁷³

Resim 2.123 Fahri Sümer, Ağ Örenler, Metal Baskı, 21x16cm., 1987.

Resim 2.124 Fahri Sümer, Odun Dönüşü, Metal Baskı, 26x29cm., 1989.

Resim 2.125 Fahri Sümer, Saat Kulesi, Metal Baskı, 33x24cm., 2005.

⁷³ bk. Ashier, 1989: 144-149.

2.2.4.2. Serigrafi

Serigrafi; ipek baskı, elek baskı gibi farklı isimlerle de anılmaktadır.

Fahri Sümer tahta çerçeveye gerilmiş ince kumaşın baskı yapılacak kısımlarını açık bırakarak diğer kısımları maskelemektedir. Kumaşın üzerine sıvı mürekkep, maskelenmemiş ince dokudan aşağıya geçip, kağıt üzerinde desen oluşturmaktadır. Basılan desenin kenarlarında ipek dokusunu görmek mümkündür. Her farklı renkteki desen için ayrı ipek kalıp yapılmaktadır⁷⁴.

Resim 2.126 Fahri Sümer, Haydar Paşa Garı, Serigrafi, 29x36cm., 2002.

Resim 2.127 Fahri Sümer, Tünel, Serigrafi, 38x30cm., 2002.

⁷⁴ bk. Ashier, 1989:150.

2.2.4.3. Linol Baskı

Fahri Sümer, muşambaya benzer bir malzeme olan linolyumu, linol oyma bıçaklarıyla oyup kalıp hazırlamaktadır. Beyaz bırakmak istediği yerleri oymakta ve merdane yardımıyla boyayı kalıba sürmektedir. Kalıp üzerine yerleştirilen kağıdın ters yüzüne baskı uygulayarak desen kağıda aktarılmaktadır⁷⁵.

Resim 2.128 Fahri Sümer, Eminönü, Linol Baskı, 38x30cm., 2004.

2.2.4.4. Ağaç Baskı

Fahri Sümer, bir ağaç blok üzerine deseni çıkarmaktadır. Sanatçı kağıda aktarmak istediği deseni blok üzerinde çıkıntı olarak bırakırken, baskıda çıkmasını istemediği kısımları kazımaktadır. Yüksekte kalan bölümlere merdane yardımıyla boyayı sürdükten sonra, kalıp üzerine yerleştirilen kağıdın tersine baskı uygulayarak pres yardımıyla kağıda aktarmaktadır⁷⁶.

Fahri Sümer bu özgün baskı tekniğini diğer tekniklere nazaran daha az kullanmıştır.

Resim 2.129 Fahri Sümer, Tarlada Çapa Yapanlar, 33x25cm., Ağaç Baskı, 1989.

⁷⁵ bk. Aslier, 1989:140-141.

⁷⁶ bk. Aslier, 1989:140-141.

Resim 2.130 Fahri Sümer, Ayakkabıcı, Ağaç Baskı, 26x21cm., 1989.

2.3. Fahri Sümer'in Resim Üslubu

Sanatında elli sekiz yılı geride bırakan Fahri Sümer, resim üslubunu çizgisellik üzerine kurmuştur. Çizgilerle oluşan bir desen anlayışıyla renk, leke ve figür ile bütünleşmiştir. Sümer resminde, insan ile yaşadığı çevre arasındaki uyumu soyutlayıcı bir eğilimle anlatmıştır. Çizgiyi ön planda tutan bir anlatımı benimsemiştir.

Fahri Sümer'in resim üslubu iki yapı üzerine kurulmuştur. İlki çizginin geniş renk alanları içinde daha çok dikeyler üzerinde gelişen ritimlerle oluşturduğu resimler, ikincisi uzun fırça darbesiyle yüzey üzerinde oluşan boya lekelerinin kullanıldığı renk alanlarının parçalandığı resimlerdir. Sümer'in her iki yapıdaki resimlerinin üslubu içinde tutan etmen, biçimlendirmedeki boya tazeliği ve ritimsel duyarlılığın olmasıdır.⁷⁷

Sümer'in çizgisel üslubunun tanımı; Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun "Felsefeyle değil renklerle, çizgilerle de tanıyabilir insan, insanları, insan kendini" sözüyle örtüşür.

Sümer, çizgisel üslubunu her döneminde korumuştur. Bununla beraber, zaman zaman bu üslubunu daha yoğun ya da daha az kullandığı eserleri de bulunmaktadır. Sümer, tasarım öğeleri içinde çizgiyi yoğun kullandığından dolayı Çin ve Japon sanatına ilgi duymaktadır. Sümer, sanatçının neden bir sanat tarzına ilgi duyduğunu şöyle ifade etmiştir. "Tasarım öğelerinden birine ağırlık verdiği için bir bağlantı kurar. Bunlar içinde önemli olan, resim alanında samimi olmak ve ruhsal yapına uygun tarzı seçmektir."⁷⁸ Sanatçının tasarım öğelerinden birine ağırlık vermesi, örneğin resimde yoğun olarak renge ağırlık veren bir sanatçının Henri Matisse'den etkilenmesi gibi Sümer'de çizgiselliğe ağırlık verdiğinden dolayı Çin ve Japon sanatının çizgiselliğinden etkilenmesi doğal bir etkidir. Belirtmek gerekirse Sümer, Çin ve Japon sanatındaki sanatçılardan etkilenmemiştir. Sümer, Çin ve

⁷⁷ Karayağmurlar, 2004: 20.

⁷⁸ Fahri Sümer ile söyleşi, 13. 04. 2018, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir

Japon sanatının⁷⁹ genelindeki çizgiselliğin hakimiyetinden etkilenmiştir. Van Gogh da Japon estamplarından çok etkilenmiştir. Ancak Sümer'in çizgiselliği kendine özgüdür.

Fahri Sümer'in resimlerinde (dikey) çizgiselliğin ön planda oluşu ve sürekliliğini koruması Türk Resim Sanatı Tarihi açısından etkin bir yere sahiptir. Türk resim sanatında Sümer'in çağdaşlarına (Cavit Atmaca⁸⁰, Asım İşler⁸¹, Utku Varlık⁸², Adem Genç⁸³, Zekai Ormancı⁸⁴, Kemal Önsoy⁸⁵...) bakıldığında, (dikey) çizgisellik görülmemektedir. Sümer'in eserleriyle Akademideki hocaları Cemal Tollu'nun, Halil Dikmen'nin, Sabri Berkel'in Neşet Günel'in eserleriyle köy yaşamını anlatan konu bütünlüğü dışında üslup benzerliği görülmemektedir. Sümer üslup benzerliğinin olmayışını şöyle ifade etmiştir. “İyi bir hoca kendini kopyalamaz, kendi üslup tarzını tek yol olarak göstermez. Hocalarımız, resmin tasarım öğelerinin nasıl uygulanacağını ve kendince başarılı bulduğu örnekleri öğrenciye gösterir.”⁸⁶ Akademideki hocalar verdikleri eğitimle öğrencilerin kendi üslubunu bulmasını amaçlamıştır. Sümer'de Akademide aldığı eğitimle kendine özgü çizgisel üslubunu bulmuştur.

Sanatçının çizgisel üslubu, Dünya Sanat Tarihinde Jean Carzou'yu ve Bernard Buffet'yi anımsatmaktadır⁸⁷. Sümer'in, Carzou'nun ve Buffet'in eserlerine bakıldığında çizgi ortak tasarım öğesidir. Sümer, Carzou ya da Buffet tarzında çizgiyi kullanmamıştır. Kendine özgü yaklaşımıyla çizgiyi kullanmıştır. Fakat Sümer, çizgisel üslubunu kendine özgü yaklaşımıyla ifade etse de her zaman kendisinden önce var olanların etkileriyle geliştirmiştir.

Fahri Sümer'in kıyı kent peyzajlarında Paul Cezanne etkisi görülmektedir. Sümer'in Ayvalık eseri Cezanne'nin eserlerinden Monte Sainte Victoire⁸⁸ ve L'Estaque⁸⁹ peyzajlarını anımsatmaktadır. Özellikle Sümer'in Ayvalık peyzajı Cezanne'nin L'Estaque eserindeki kompozisyonun verilmesi -dağların, evlerin, denizin tepeden görünümü- ile benzerlik göstermektedir. Sanatçının Ayvalık eserinde Cezanne'nin yoğun etkisi hissedilmektedir. Fakat Sümer bu etkileşimi kendine özgü çizgisel üslubunu katarak oluşturmuştur.

⁷⁹ bk. Gombrich, 2015: 150-153, 524-525.

⁸⁰ bk. Akgerman Grubu, 2003: 5-190.

⁸¹ bk. İşler, 2003: 1-254.

⁸² bk. İnal, 2001: 4-305.

⁸³ bk. Oktay, 2004: 97-241.

⁸⁴ bk. Özsezgin, 2007: 1-374.

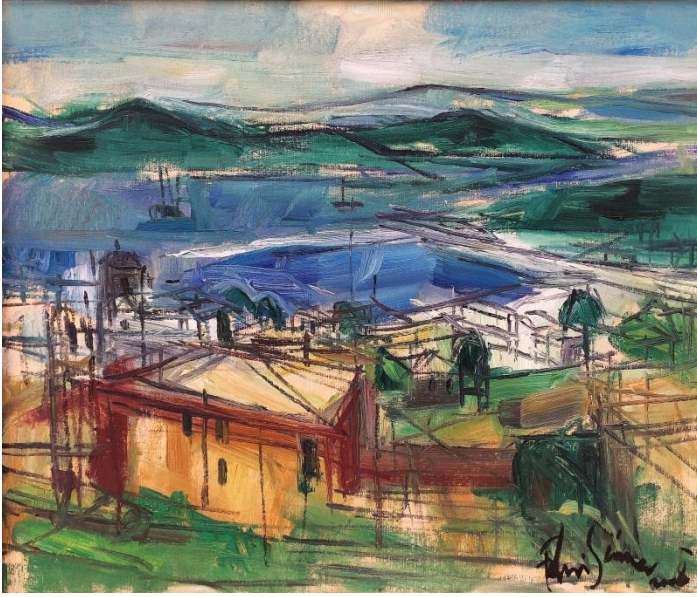
⁸⁵ bk. Önsoy, 2017: 1-204.

⁸⁶ Fahri Sümer ile söyleşi, 13. 04. 2018, Fahri Sümer'in atölyesi, İzmir.

⁸⁷ bk. Buffet ve Druon, 1964: 1-103; http://www.galerie-de-crecy.com/index.php?main_page=index&cPath=222_204_124. (erişim tarihi 22.05.2018).

⁸⁸ bk. Leclerc, 1948: 39.

⁸⁹ bk. Leclerc, 1948: 9.

Resim 2.131 Fahri Sümer, Ayvalık, Tuv. Üz. Y. B., 46x55cm., 2008.

Fahri Sümer için izlenimcilik akımına yakın olduğunu ve etkilendiğini söyleyebiliriz. Sümer doğadaki izlenimleri yorumlamadan gördüğünü resmetmek bir anlamda işin kolayına gidildiğini belirtmiştir. Sümer yorumlama yapabilmek için ilgi duyduğu bir konunun olması gerektiğini ve toplumsal yorumun önemini vurgulamıştır. Antik Yunan sanatında göz, kulak, çene birleşimlerinden oluşan eşkenar üçgen, Mısır sanatındaki statik duruş ve köprücük kemiğinin insan anatomisinde eğri olmasına karşı Mısır sanatında köprücük kemiği düz verilmesi bunlar toplumsal bir yorumun olduğunu göstermektedir. Sümer, Türkiye’de toplumsal yaratılmış bir akımın ve yorumun olmayışından dolayı bir akıma bağlanamadığını belirtmiştir. Bu nedenle bağımsız çalışan ressamlar grubu içinde ele alınabilir. Sümer’in resimlerinde kültürümüzü yansıdan minyatür geleneğinden beslenen resim anlayışı söz konusudur. Türk resmi kitap ve duvar resmi dışında gerçek bir resim geçmişine sahip olmadığından Türk Resim Sanatı Batı etkisinde bir resim anlayışına dönüktür. Sümer de çağdaş sanatı aramak adına batıya yönelme gereksinimi duymuştur. Batıda sanat akımlarının doğduğu, toplumsal bir yorumlamanın olduğu Avrupa sanatından etkilenmiştir. Sümer şu görüşü savunmaktadır, bir toplum gelişmişse sanatçıda gelişmiş bir toplumda kendini geliştirir ve yaratıcılığını artırır. Toplum bazı evreleri aşamazsa, bazı kavramların içini dolduramazsa etkisi sanatçıya yansımaktadır. Sümer değişen zamanla birlikte teknolojinin, kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle günümüz sanatının evrensel olduğunu da belirtmektedir.

Sanatçıların dönemlerine göre sanat anlayışı değişebilmektedir. Çizgisel üslupta çalışan bir sanatçı daha sonraki dönemlerinde geometrik üslupta çalışmaya başlayabilir. Sanatçının bir dönemi değerlendirilip, o dönemine göre sanat anlayışı tanımlanamaz. Pablo

Picasso'nun⁹⁰ dönemleri gibi. Picasso “Bir ormandan geçtikten sonra yeşil renkli resim yaparım.” ve “Eşyayı gördüğüm gibi değil düşündüğüm gibi çizerim.” demiştir⁹¹. Coğrafi çevrenin etkisiyle birlikte sanatçıların iç dünyalarında yaşadıkları duyguları, düşünceleri neticesinde dönemleri oluşmaktadır. İç dünyasında yaşadığı duyguları resimlerine yansıtan sanatçılardan biri olan Henri de Toulouse Lautrec, çocukluk yıllarında iki defa kaza geçirip bacakları kırılmıştır. Kazadan sonra gördüğü tedaviye rağmen bacakları kısa kalmış ve büyümemiştir. Lautrec'in kısa boylu ve aksak oluşundan dolayı kadınların kendisine ilgi göstermemesi bilinçaltındaki kadın imgesini ortaya çıkarmıştır.⁹² Sümer'in dönemlerinin oluşumunu coğrafi çevre ve iç dünyasında yaşadığı duygular, hisler etkilemiştir. Sümer'in sanat anlayışı iç dünyasında hissettiklerini, gözlemlediği dış çevre ile bağlantı kurarak çizgisel bir üslupta resimlerine yansıtmıştır. Sümer gözlemlediği dış çevreyle empati kurarak, dramı hissederek resimlerini oluşturmuştur. Sümer empati kurmayan dramı hissetmeyen sanatçıların resim yapmasının öneminin kalmadığını, anlamsızlaştığını savunmaktadır.

⁹⁰ bk. Doğan Kardeş, 1969: 1-21.

⁹¹ bk. Doğan Kardeş, 1969: 2.

⁹² bk. Felbinger, 2005: 1-96.

SONUÇ

Ressam Fahri Sümer, bir amaca yönelik estetik kaygılar ile sanatsal düzenlemeler yaparak görsel sanatlar kavramları içinde düşünce, yaratıcılık ve becerinin birleşmesi sonucu ortaya çıkan eserler üretmiştir. İşlediği toplumsal konularla estetik değer yargılarının gelişimine katkı yapan ressam, çevresini inceleyerek, esinlendiklerini gelecek nesillere aktarmaya çalışmıştır.

Daha lise yıllarında özellikle natürmort ve portre çalışmalarıyla yetenek gösteren sanatçı, sonraları yaşadığı coğrafi çevrelerin de etkisiyle toplumsal konuları ele aldığı peyzajlara ağırlık vermiştir. Sanat yaşamı sürecinde severek ve benimseyerek işlediği toplumsal konular, onun toplumcu yönünü ortaya koymuştur. Her şeyin pür şeklini aramış olan sanatçının eserlerinde konular, son derece yalın ve sade bir görünümde kompoze edilmiştir. Sanatçının, 1968-1980 yılları arasında Söke’de yaşaması, resimlerine köy yaşamını yoğun olarak işlemesinde etkili olmuştur. 1980’den sonra İzmir’e yerleşmesiyle birlikte resimlerinde konu olarak İzmir kent manzaralarına yönelmiştir. Bununla birlikte köy yaşamını, emekçi kadınları anlattığı resimlerine yaşamının her evresinde ağırlık verdiği görülmektedir. Ressam, İzmir kenti konularıyla özdeşleşmiş ve bu yönüyle Çağdaş Türk Resim Sanatı içinde İzmir’in ressamı olarak yerini almıştır.

Fahri Sümer’in tipik Türk evlerini resmettiği eserlerine Sanat Tarihi perspektifinden bakıldığında belge niteliği taşımaktadır. Fakat resimlerinde mimari öğeleri öne çıkarmak gibi bir kaygı ve amaç içinde olmadığı görülmektedir. Asıl kaygısı plastik etkiyi öne çıkarmaktır.

Görsel sanat çalışmalarını oluştururken mekan, denge ve kontrast gibi tasarım ilkelerini çok iyi kullanmıştır. Resimlerinde ayrıntıları, konturlarla ve alan derinliği ile karşılaştırdığı görüntünün ön planda olduğu keskin ve arkaya doğru çizgilerinde, önalandaki tüm nesneler kesin bir şekilde temsil edilmektedir. Ardından, parçaları arkaya doğru çekerken, detaylar daha az ve kesindir. Gölgeler ve ışık arasındaki karşıtlık üzerinde de oynamıştır. Aslında, kontrastı ön planda belirtmeye çalışan sanatçı, siyah ve beyaz kontrastı arka düzlemlerde daha az devamlılık sağlamıştır.

Sanatçı, sanatın anlamının ve değerinin bilinciyle; eserlerini oluştururken yağlı boya, sulu boya, özgün baskı gibi farklı teknikler üzerine odaklanmıştır. Bu tekniklerden yağlı boyayı daha çok kullandığı görülmektedir.

Fahri Sümer, renk konusunda monokromik bir anlayışa sahiptir. Eserlerini genellikle bir rengin tonlarını kullanarak yaratmaktadır. Eserlerinde kullandığı renkler, resmin gerçekliğini gösteren renkler değil, kendi iç dünyasının renklerini ifade etmektedir. Mavi,

eserlerinde hakim olan ana renktir. Bunun nedenini Sümer, Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun kırmızı için söylediği sözüyle “Mavi fisebilillah, kırmızı aslanın ağzında” açıklamıştır. Sümer böyle söylese de resimlerinin bir yerinde küçük kırmızı bir lekeyi öyle ustalıklarla kullanır ki, kırmızı leke artık o resmin en çarpıcı noktası olmuştur.

Sanat alanındaki etik kuralları iyi bilen ressam kendi kültürünü diğer kültürlerle ait sanat eserleri ile karşılaştırarak sanat eserlerinin form ve fonksiyonları arasındaki ilişkileri inceleyerek çizgiselliği keşfetmiştir. Çizgisellik, eserlerinde en dikkat çeken tasarım öğesi olmuştur. Figür ve nesne soyutlamalarını çizgisel bir anlatımla betimlemiştir. Sümer, Cemal Tollu, Halil Dikmen, Sabri Berkel ve Neşet Günal'dan etkilenmiş olsa da üslup konusunda benzerlik görülmemektedir. Ressam bu sanatçılardan farklı olarak çizgisel bir üslupta resmini geliştirmiştir. Çizgisel yüzey duyarlılığını geleneksel Türk resmi ve Avrupa'dan aldığı etkilerle çağdaş anlamda yorumlamıştır. Türk Resim Sanatında Sümer, kendisinden önceki dönemler ve çağdaşları arasında çizgisel üslubun en önemli temsilcisidir.

Fahri Sümer geleneksel Türk Sanatına ilgi duymuştur. Sanatçı resimlerinde gelenekselliğe yönelmiştir. Özellikle köy konulu eserlerinde geleneksel bir sanat olan minyatür resim sanatının etkileri görülmektedir. Sümer'in kendinden önceki ustaları Elif Naci'nin ve Turgut Zaim'in eserlerindeki geleneksellik sanatçının resimlerinde de hissedilmekte ve görülmektedir.

Dünya Sanat Tarihinden Jean Carzou ve Bernard Buffet'nin eserlerindeki çizgiselliğin hakimiyetinden etkilenmekle birlikte yenilikler peşinde koşan Ressam Fahri Sümer, resim dili açısından kendisini sürekli geliştirmeye çalışmıştır. Sümer'in eserleri, Carzou'nun ve Buffet'nin eserleriyle çizgisellik bağlamında benzerlik gösterse de Sümer dikey çizgiselliğiyle kendine özgü bir üslup oluşturmıştır.

Fahri Sümer eğitimci yönüyle de önemli bir yere sahiptir. Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Resim-İş Eğitimi Bölümünde 1982 - 2008 yılları arasında (26 yıl) öğrenci yetiştiren sanatçı, resim eğitiminde desene çok önem vermiş ve öğrencilerine bunu aşılamıştır. Sümer Akademi'de aldığı eğitimi şöyle ifade etmiştir. “İyi bir hoca kendini kopyalamaz, kendi üslup tarzını tek yol olarak göstermez. Hocalarımız, resmin tasarım öğelerinin nasıl uygulanacağını ve kendince başarılı bulduğu örnekleri öğrenciye gösterir.” Akademi'deki hocalar verdikleri eğitimle öğrencilerin kendi üslubunu bulmasını amaçlamıştır. Sümer de Akademi'de gördüğü bu eğitim anlayışıyla öğrenci yetiştirmiştir.

Sanatçı, günümüz resim sanatında (21. yüzyılın ilk çeyreği) kendine özgü dikey çizgisel üslubunu hiçbir döneminde bozmadan kendi gerçekliğiyle var olan bağımsız bir sanatçı olarak yer almaktadır. Toplumsal eleştiri ve Anadolu insanına olan duyarlılıkla eserler

üreten Fahri Sümer, günümüzde yöresel yaşamımızı tematik ilişkiler çerçevesinde anlatan yönelişin temsilcileri arasındadır. Kazanılmış deneyimlere bağlı kalarak, yeni bir anlayışla, biçimci ve inşacı çalışmalarını kararlı bir çizgide sürdürmektedir. Rengin ve lekenin yerine çizgiyi ve yapı sağlamlığını geliştirmiştir.

Konularını yaşadığı çevreden alan Ressam Fahri Sümer'in genel resim anlayışı, Yeniler grubunun önde gelen üyelerinden Nuri İyem'in dediği şu sözlerle örtüşmektedir: "Ulusal olmayan, toplumsal yankı uyandıramaz... Bana göre çağdaşlık, yeni akımlara uymak değildir. Ulus tarafından sahip çıkılmayan ve yaşama giremeyen yapıtların, sanat ürünü olduklarını kabul etmiyorum... Önce Türkiye gerçeğini kavramamız lazım, evrensele yerellikten gidilir."

Sümer ve yapıtları, Çağdaş Türk Resim Sanatı içerisinde vurgulanması gereken bir öneme sahiptir. Fahri Sümer, Sanat Dünyasına yenilik kazandırma yoluna gitmiş ve yaptığı eserler doğrultusunda farklılık ve zenginlik katmıştır. Sümer, yaptığı her resmin bir hikayesinin oluşuyla da kalıcı ressamlarımız içinde yer almaktadır. Sümer kendinden önceki var olan dönemlerden, ustalardan etkilenererek kendi yolunu bulma arayışıyla birlikte kalıcı bir yenilik getirme çabası içinde olmuştur. Bu arayış içinde bulduğu kendine özgü dikey çizgisel üslubu ve İzmir kent yaşamını konularında sürekli işleyişiyle Sanat Tarihine yenilikler kazandırarak İzmir kentinin görsel şairi olarak anılacaktır.

Fahri Sümer ülkemizin en önemli ressamlarından biri olmasına rağmen henüz değeri yeterince anlaşılmamıştır. Umut ederiz ki, Sümer, hem kişiliği hem de Türk Resim Sanatına, yapıtları, üslubu ve tarzı ile yaptığı katkılar yakın bir gelecekte anlaşılmalıdır.

“Resim sessiz bir sanattır. Yapılır ve sunulur, bundan sonrasını resim söyler.”

Fahri Sömer

KAYNAKÇA

- Akgerman Grubu. (2003). *Cavit Atmaca: Yaşamı ve Eserler*. Akgerman Grubu Yayınları, İzmir.
- Arda, A. (12 Aralık 2017). Fahri Sümer ile Sanat Hayatı Üzerine Söyleşi, Fahri Sümer'in Atölyesi, İzmir.
- Arda, A. (13 Nisan 2018). Fahri Sümer ile Söyleşi, Fahri Sümer'in Atölyesi, İzmir.
- Aslıer, M. (1989). "Özgün Baskı Resim Sanatı Teknikleri". *Çağdaş Türk Resim Sanatı*, 4: 139-150.
- Aslıer, M. (1989). "Yüksek Baskı Teknikleri". *Çağdaş Türk Resim Sanatı*, 4: 140-141.
- Aslıer, M. (1989). "Çukur Baskı Teknikleri". *Çağdaş Türk Resim Sanatı*, 4: 144-149.
- Aslıer, M. (1989). "Elekt Baskı Teknikleri". *Çağdaş Türk Resim Sanatı*, 4: 150.
- Bugay, B. (2003). "Perde Gerisinde Fahri Sümer'in Coğrafyası". *Sanat Çevresi*, 293: 29-30.
- Çaba, D. (2004). "Tuvaldeki Sokaklar". Akgerman Grubu (Ed.), *Fahri Sümer: Yaşamı ve Eserleri*. Akgerman Grubu Yayınları No: 2, İzmir, 141-142.
- Çaba, D. (2010). "Resimde Yerellik Fahri Sümer". *Konak Dergisi*, 2: 71-73.
- Doğan Kardeşler Yayınları. (1969). *Pablo Picasso*. Doğan Kardeşler Yayınları, İstanbul, 1-21.
- Doğan Kardeşler Yayınları. (1969). *Pieter Brueghel*. Doğan Kardeşler Yayınları, İstanbul, 1-20.
- Başkan, S. (2007). "Türk Resmine Yansıyan Tarih ya da Tarihselcilik Arayışları". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15: 91-110.
- Buffet, A. ve Druon, M. (1964). *Bernard Buffet*. Hachette Yayınevi, Paris.
- Edgü, F. (1977). *Bedri Rahmi Eyüpoğlu Binbir Bedros: Otoportreler*. Ada Yayınları, İstanbul.
- Edgü, F. (1981). *Eren Eyüpoğlu*. Ada Yayınları, Kaya Basımevi, İstanbul.
- Ergüven, M. (1994). *Fahri Sümer ya da Renklenen Coşku*. Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, İzmir.
- Ergüven, M. (1996). *Neşet Günel*. Bilim Sanat Galerisi Yayınları, İstanbul.
- Ersoy, A. (2004). "Fahri Sümer Sergisinden İzlenimler". Akgerman Grubu (Ed.), *Fahri Sümer: Yaşamı ve Eserleri*. Akgerman Grubu Yayınları No: 2, İzmir, 136-138.
- Felbinger, U. (2005). *Henri de Toulouse Lautrec; Hayatı ve Eserleri*. (Çev. Z. Sirer), Literatür Yayıncılık, İstanbul.

- Gezgin, Ü. (2003). “Fahri Sümer Resminde Varolan İnsan, Mekan, Tarih ve Kültür Plastığı: Bir Pentür Ustasından Nostaljiyi de İçeren Görsel Betimlemeler”. *Sanat Çevresi*, 293: 26-28.
- Giray, K. (1998). *Nuri İyem*. İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Gombrich, E. H. (2015). *Sanatın Öyküsü*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Günyaz, A. (1995). “Fahri Sümer’de Yaşamı Canlı ve Sürekli Kılan Atmosfer: Çizgiyle ve Renkle”. *Sanat Çevresi*, 195: 12.
- Günyaz, A. (2004). “Fahri Sümer’i İzlerken”. Akgerman Grubu (Ed.), *Fahri Sümer: Yaşamı ve Eserleri*. Akgerman Grubu Yayınları No: 2, İzmir, 134-135.
- Gürçağlar, A. (2006). “Figüratif Resmin Toplumsal Gerçekçi Ustası: Neşet Günel”. *Antik Dekor*, 94: 122-129.
- Gürel, Z. (1995). “Görüntüde Saklı Duyumlar”. *Sanat Çevresi*, 195: 11.
- İnal, G. (2001). *Varlık*. Galerî Artist Yayınları, İstanbul.
- İşler, A. (2003). *Üç Şehir, Resim ve Ben*. Mas Matbaacılık, İstanbul.
- Kapar, S. (2013). *Cumhuriyet Kuruluşundan Günümüze Türk Resim Sanatında Emek ve Emekçi Kavramlarının Tema Olarak İrdelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Karayağmurlar, B. (2004). *Fahri Sümer: Yaşamı ve Eserleri*. Akgerman Grubu Yayınları No: 2, İzmir.
- Kavukçuoğlu, D. (2008). *Sen Vatan Haini Misin Baba?*. Can Yayınları, İstanbul.
- Leclerc, A. (1948). *Cezanne*. Fernand Nathan Yayınları, Paris.
- Mercan, S. (2004). “Fahri Sümer’den İzmir Görüntüleri”. Akgerman Grubu (Ed.), *Fahri Sümer: Yaşamı ve Eserleri*. Akgerman Grubu Yayınları No: 2, İzmir, 139-140.
- Metzger, R. ve Walther, I. F. (1997). *Vincent Van Gogh*. Taschen Yayınları, Köln.
- Moralı, K. (1955). “Fahri Sümer İçin Birkaç Söz”. *Sanat Çevresi*, 195: 10.
- Oktay, A. (2004). *Adem Genç: Post Dada ve Pop Sürecinde Yeni - Soyut Yaklaşımlar*. Bilim Sanat Galerisi Yayınları, İstanbul.
- Önsoy, K. (2017). *Kemal Önsoy*. Ofset Yapımevi, İstanbul.
- Özen, M.E. (2010). *Cumhuriyet Dönemi Türk Resminde Kırsal Yaşamı Konu Alan Yapıtların İrdelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Özpazarcık, İ. (2004). “Keşke Sizin Evinizde de Bir Fahri Sümer Olsa”. Akgerman Grubu (Ed.), *Fahri Sümer: Yaşamı ve Eserleri*. Akgerman Grubu Yayınları No: 2, İzmir, 154-157.

- Özsezgin, K. ve Tollu, C. (2005). *Cemal Tollu: Retrospektif*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Özsezgin, K. (2007). *Zekai Ormancı Sanatı ve Yaşamı*. Artdepo Sanat Galerisi Yayınları, İstanbul.
- Robinson, M. (2016). *Turner: 500 Görsel Eşliğinde Yaşamı ve Eserleri*. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Sağ, M. (2011). “Elif Naci”, *Türk Yurdu*, 281: 236-240.
- Sağlam, M. (1997). *Fahri Sümer*. Bilim Sanat Galerisi Yayınları, İstanbul.
- Sağlam, M. (2001). “Fahri Sümer”. *İzmirli Ressamlar Ansiklopedisi*. İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 107-109.
- Sağlam, M. (2001). “Fahri Sümer’de Yerellik Düşüncesi ya da Pasaport İskelesi Üzerine”. *Kent Kültürü Dergisi*, 3: 1-204.
- Sağlam, M. (2011). “Figüratif Resimde Usta Bir Yorumcu Fahri Sümer”. *Hayattan İzlenimler*. International Art Center Yayınları, İstanbul, 5-20.
- Sağlam, M. (2014). *Kent, Mekan, Süreç: İzmir’de Biçimlenen Resim Sanatına Dönemsel Bir Bakış*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İzmir.
- Sümer, F. (1995). “Geleneğin Resim Eğitimdeki Payı”. *Sanat Çevresi*, 195: 4-7.
- Tansuğ, S. (1995). “Çizgisel Bir Ritmin Pitoresk Yörelerinde”. *Sanat Çevresi*, 195: 8-9.
- Thompson, J. (2014). *Modern Resim Nasıl Okunur: Modern Ustaları Anlamak*. (Çev. F. Candil Çulcu), Hayalperest Yayınevi, İstanbul.
- Tralbaut, M. E. (1969). *Van Gogh*. Paris.
- Yapı Kredi İzmir Sanat Galerisi. (1994). *Halil Dikmen*. 1. Baskı [Broşür].
- Yaya, Z. (2015). “Kentin Ortasında Saklı Bir Müze”. *Enamour Dergisi*, Summer/Fall: 82-87.
- “Akademik Personel”. <http://debis.deu.edu.tr/akademiktr/index.php?cat=3&akod=19911636>. (erişim tarihi: 30.03.2018).
- “Cavit Atmaca”. <http://artshopgaleri.com/portfolio/cavit-atmaca/#&gid=1&pid=36>. (erişim tarihi: 23.05.2018).
- “Fahri Sümer”. <http://artshopgaleri.com/portfoli/fahri-sumer/>. (erişim tarihi: 16.05.2018).
- “Jean Carzou (1907-2000)”. http://www.galerie-de-crecy.com/index.php?main_page=index&cPath=222_204_124. (erişim tarihi 22.05.2018).

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Ayşenur Arda
Doğum Yeri - Tarihi	Konak/İzmir - 28/09/1992
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	İzmir Menemen Lisesi
Lisans Diploması	Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü
BİLİMSEL FAALİYETLER	
2013 yılında, Prof. Dr. Zeynep Mercangöz Başkanlığında Kuşadası Kadıkalesi/Anaia Kazısı (Ekip Üyesi olarak)	
2014 yılında, Prof. Dr. Zeynep Mercangöz Başkanlığında Kuşadası Kadıkalesi/Anaia Kazısı (Ekip Üyesi olarak)	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	
Projeler	Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü ve İzmir Karşıyaka Belediyesinin ortak çalışması “Kentlilik Bilinci Projesi”
Çalıştığı Kurumlar	Ege Üniversitesi Kağıt ve Kitap Sanatları Müzesi, Müze Görevlisi (Ocak 2013 - Mart 2013) Ege Üniversitesi 5. Uluslararası EgeArt Sanat Günleri, Sergi Görevlisi (Aralık 2013 - Aralık 2013) Art Shop Sanat Galerisi, Galeri Asistanı (Nisan 2016 -)
E-Posta	aysenurarda@icloud.com